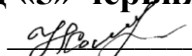

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії**

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОЧОГО МОВЛЕННЯ В
АНІМАЦІЙНОМУ ФІЛЬМІ «ВІДНЕСЕНІ ПРИВИДАМИ» ХАЯО
МІЯДЗАКІ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми
**«Японська мова і література та переклад,
англійська мова»»,**
спеціальність – 035.069 Східні мови та
літератури (переклад включно), перша-
японська
Вікторія Романівна БОНДАРЕНКО
Науковий керівник:
асист. Юлія ФЕДОТОВА

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
протокол №14 від «5» червня 2024 року
завідувач кафедри
д.філол.н, доц. Наталя ІСАЄВА

КИЇВ
2024

Анотація

Дипломна робота присвячена дослідженню лексико-семантичних особливостей жіночого мовлення в анімаційному фільмі «Віднесені привидами» Хаяо Міядзакі. Актуальність дослідження зумовлена зростаючим інтересом до гендерних відмінностей у мові та їх відображення у сучасних медіа, які мають значний вплив на формування соціальних стереотипів. Об'єктом дослідження є репліки персонажів анімаційного фільму японською мовою, а предметом – особливості використання жіночого мовлення у фільмі. Мета дослідження полягає в аналізі лексико-семантичних особливостей жіночого мовлення у фільмі та визначенні, як вони сприяють створенню образів жіночих персонажів. Методологічну основу дослідження складають історичний метод, метод систематизації матеріалу, аналітичний та описовий методи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. У першому розділі розглянуто історичний розвиток японського жіночого мовлення. Другий розділ присвячено розгляду поняттю рольової мови та зображенню жіночого мовлення у медіа. У третьому розділі детально розглянуто особливості використання жіночого мовлення в анімаційному фільмі. Аналіз мовлення таких персонажів, як Чіхіро, Юко, Рін та Юбаба, показав, що не всі жіночі персонажі спілкуються згідно правил традиційного жіночого мовлення, навпаки – кожна з героїнь має індивідуальну манеру спілкування. Мова головної героїні, Чіхіро, зазнає змін протягом фільму, перетворюючись з невпевненої до більш рішучої. Юко, її мати, використовує традиційні засоби жіночого мовлення, що підкреслює її жіночність та лагідність – якості, які ідеально вписуються в її роль гарної дружини та матері. Рін схильна використовувати більш чоловіче мовлення, що зображує її в ролі наставника та допомагає підтримувати авторитет в робочому середовищі. Юбаба користується грубою, іноді зневажливою мовою. Однак, коли вона спілкується зі своєю дитиною, її мовлення стає м'якшим та більш традиційно жіночим, що додає її образу багатогранності.

Ключові слова: жіноче мовлення, якуваріго, лексико-семантичний аналіз, Хаяо Міядзакі, «Віднесені привидами».

Abstracts

The thesis is a research of lexical and semantic features of women's language in the animated film “Spirited Away” by Hayao Miyazaki. The relevance of the study is due to the growing interest in gender differences in language and their reflection in modern media, which have a significant impact on the formation of social stereotypes. The object of the study is the lines of the characters of an animated film in Japanese, and the subject is the peculiarities of the use of women's language in the film. The purpose of the study is to analyze the lexical and semantic features of women's language in the film and identify how they contribute to the creation of images of female characters. The methodological basis of the study is the historical method, the method of data systematization, analytical and descriptive methods. The study consists of an introduction, three chapters, conclusions and a list of references. The first chapter discusses the historical development of Japanese women's language. The second section is devoted to the concept of role language and the portrayal of women's language in the media. The third section analyzes in detail the peculiarities of using women's language in an animated film. The analysis of the language of such characters as Chihiro, Yuko, Rin, and Yubaba showed that not all female characters communicate according to the rules of traditional women's language, on the contrary, each of the characters has an individual speech style. The speech of the protagonist, Chihiro, changes throughout the film, turning from insecure to more assertive. Yuko, her mother, uses traditional women's language, which emphasizes her femininity and gentleness, qualities that fit perfectly into her role as a good wife and mother. Rin tends to use more masculine speech, reflecting her role as a mentor and helping her maintain authority in the work environment. Yubaba uses harsh, sometimes derogatory language. However, when she communicates with her child, her speech becomes softer and more traditionally feminine, which adds to her character's versatility.

Keywords: female speech, yakuwarigo, lexical and semantic analysis, Hayao Miyazaki, Spirited Away.

要旨

本論文は、宮崎駿監督のアニメーション映画『千と千尋の神隠し』に登場する女性語の語彙的・意味的特徴に関する研究である。本研究の意義は、社会的ステレオタイプの形成に大きな影響を与える、言語における性差と現代メディアにおけるその反映に対する関心の高まりにある。研究の対象は日本語のアニメ映画の登場人物のセリフであり、主題は映画における女性語の使いの特殊性である。研究の目的は、映画における女性語の語彙的・意味的特徴を分析し、それらが女性キャラクターのイメージ創造にどのように寄与しているかを明らかにすることである。研究の方法論的基礎は、歴史的方法、データ体系化の方法、分析的方法、記述的方法である。本研究は、序論、3章、結論、参考文献のリストで構成されている。第一章では、日本女性語の歴史的発展について論じている。第2章では、役割語の概念とメディアにおける女性語の描写について述べている。第三章では、アニメ映画における女性語の使用に関する特殊性を詳細に分析する。千尋、優子、凜、湯婆婆といった登場人物の言葉を分析した結果、すべての女性キャラクターが伝統的な女性語のルールに従ってコミュニケーションをとっているわけではなく、それどころか、それぞれのキャラクターが個性的な話し方をしていることがわかった。主人公の千尋の話し方は映画を通して変化し、不安げなものから自己主張の強いものへと変わっていく。彼女の母親である裕子は伝統的な女性語を使い、女性らしさと優しさを強調する。凜はより男性的な話し方をする傾向があり、指導者としての役割を反映し、職場環境での権威を維持するのに役立っている。湯婆婆は辛辣な、時には侮蔑的な言葉を使う。しかし、子供とコミュニケーションをとるときには、彼女の話し方は柔らかくなり、より伝統的な女性らしい話し方になる。

キーワード：女性語、役割語、語彙・意味分析、宮崎駿、千と千尋の神隠し。

ЗМІСТ

ВСТУП	6
Розділ 1: Історія японського жіночого мовлення	7
1.1 Жінки і стародавня мова	7
1.2 Поява перших обмежень на мовлення жінок	10
1.3 Формування та поширення мови придворних дам	13
1.4 Вплив конфуціанської ідеології на мовлення жінок.....	19
1.5 Еволюція жіночого інваріанту мови у період модернізації	24
1.6 Розвиток жіночого мовлення у ХХ столітті	28
1.7 Мовлення жінок сьогодні	31
Висновки до першого розділу.....	32
Розділ 2: Жіноче мовлення в анімаційному фільмі «Віднесені привидами»	33
2.1 Лексико-семантичні особливості японського жіночого мовлення	33
2.2 Якуваріго та жіноче мовлення у мас-медіа	37
2.3 Особливості фільму «Віднесені привидами»	39
2.4 Відображення принципу «рьо:сай кенбо» у мовленні Юко	40
2.5 Стилiстична диференціяція мовлення головної героїні Чіхіро.....	42
2.6 Використання Рін та Юбабою соціального діалекту.....	45
Висновки до другого розділу	55
ВИСНОВКИ.....	57

ВСТУП

Актуальність теми полягає у стрімкому зростанні інтересу до гендерних аспектів мовлення, що відображаються у сучасних медіа, зокрема в анімаційних фільмах. Фільм «Віднесені привидами» Хаяо Міядзакі є одним із найвідоміших і найвпливовіших анімаційних творів, а також багатим матеріалом для лінгвістичних досліджень. Аналіз використання жіночого мовлення у фільмі допоможе дослідити глибинні аспекти японської мови, а також те, як мова відображає гендерні ролі у японському суспільстві.

Метою дослідження є аналіз лексико-семантичних особливостей жіночого мовлення в анімаційному фільмі «Віднесені привидами» Хаяо Міядзакі, а також того, як воно використовується для створення образів жіночих персонажів.

Об'єктом дослідження є репліки персонажів анімаційного фільму «Віднесені привидами» японською мовою.

Предметом дослідження є особливості використання жіночого мовлення у фільмі, а також його функції та значення в контексті культурних та соціальних норм Японії.

У роботі були використані наступні **методи**: 1) історичний метод, завдяки якому було досліджено розвиток та зміни в жіночому мовленні протягом різних історичних періодів Японії, а також виявлено основні тенденції та зміни у використанні мови жінками; 2) метод систематизації матеріалу; 3) аналітичний метод, який застосовувався для детального аналізу конкретних прикладів жіночого мовлення у фільмі; 4) описовий метод.

Дослідження складається із: вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 62 сторінки. Дослідження містить 1 таблицю. Використано 25 джерел.

Розділ 1: Історія японського жіночого мовлення

Жіноче мовлення – це комплексне поняття, яке охоплює як власне мовленнєві форми, так і суспільні очікування та уявлення про те, як повинні говорити жінки. Дослідник Сейічі Макіно підкреслює, що гендерні відмінності в японській мові більш виражені, ніж у багатьох інших мовах світу. На його думку, ці відмінності найбільш помітні у вигуках, лексиці, кінцевих частках речень, особових займенниках, айдзучі – стверджувальних відповідях під час розмови, почесних виразах і синтаксисі. Іноуе Міяко визначає жіноче мовлення як поняття, яке охоплює суспільні очікування стосовно того, як жінки мають розмовляти, а не їхнє фактичне використання мови. [11] Саме тому, для того щоб зрозуміти ідеологію, яка стоїть за жіночим мовленням, необхідно проаналізувати історичний контекст, що стоїть за його створенням.

1.1 Жінки і стародавня мова

Щоб отримати уявлення про те, як говорили японці у давні часи, треба звернутися до одної з перших письмових пам'яток Японії – «Коджікі» («Записи давніх діянь»). Ця найдавніша японська хроніка була упорядкована О но Ясумаро у 712 році та містила давньо японські міфи про походження Японії, історичні події та легенди. Серед них є міф про створення Японських островів богом Ідзанагі-но Мікото та богинею Ідзанамі-но Мікото, які проводять шлюбний ритуал. Під час ритуалу Ідзанамі промовляє:

«あなにやし、えをとこを！ /ана-ні яші, е-о токо-о!/ *Який чудовий чоловік!*».

Ідзанагі їй відповідає:

«あなにやし、えをとめを！ /ана-ні яші, е-о томе-о!/ *Яка чудова жінка!*».

Однак, зі слів Ідзанагі, ритуал був проведений неправильно через те, що першою заговорила жінка, а не чоловік. Ключовий момент, на який треба звернути увагу – відсутність гендерної диференціації між словами Ідзанагі та

Ідзанами. Також, досить цікавим є той факт, що ритуал, на думку Ідзанагі, мав успіх тоді, коли порядок промов змінюється на протилежний, що, на думку дослідниці Оріе Ендо, свідчить про важливість для чоловіків говорити першими та їх загальну стурбованість власним домінуванням. [7]

Поглянемо на відмінності між чоловічою та жіночою мовою в першій антології японської поезії «Манйошю» («Зібрання міриад листя»), яка була укладена Отомо но Якамочі (718-785 р.), у період Нара (710-794 р.). Збірка містить вірші, які були написані чоловіками та жінками різних соціальних класів, від імператорів до державних службовців та солдат. У віршах не було помічено жодних гендерних відмінностей у мові, тож сказати який вірш був написаний чоловіком, а який жінкою – неможливо. [7]

Проте деякі дослідники вважають, що перші гендерні відмінності у мові можна помітити вже в час, коли була укладена збірка «Манйошю», аргументуючи це наявністю займенників другої особи, що вказують на стать. Дослідники японської мови, такі як Саекі Уметомо, аналізували використання лексики в поезії, а саме – займенника другої особи *きみ* /кімі/ *ти*. Саекі дійшов висновку, що «кімі» використовували виключно жінки, звертаючись до чоловіків, тим самим посилаючись на те, що використання даного займенника було зумовлено гендерними відмінностями. Проте, хоча й рідко, але цей займенник використовувався і чоловіками поетами, що безумовно можна вважати прикладом і чоловічого вживання, хоча й дуже рідкісним.

На противагу, інший дослідник Хамада Ацуші, зазначає, що займенник «кімі» активно використовується в різних історичних текстах, таких як Коджікі та Ніхоншюкі, і, щонайважливіше, без гендерних відмінностей. Незважаючи на висновок Саекі, Ендо ставить під сумнів його достовірність, припускаючи, що гендерні відмінності у вживанні «кімі» можуть бути обмежені лише поезією танка або вака, адже не було знайдено ніяких доказів їх існування у мові в інших контекстах. [7]. Тож складно говорити про будь-які чітко визначені гендерних

відмінності у використанні мови у період Нара, адже як таких досліджень цього аспекту мови не проводилося. [8]

1.2 Поява перших обмежень на мовлення жінок

Досить важко сказати, чи існували гендерні відмінності у японській мові періоду Хейан, і чи дійсно жінки розмовляли інакше за чоловіків, адже в історичних пам'ятках та літературних творах того періоду не було помічено жодних відмінностей саме за статевою ознакою. Проте існує один текст, який часто наводиться як приклад того, що жінки періоду Хейан говорили інакше. Це книга «Записки в узголів'ї» написана у жанрі філософського ліричного есе відомою японською письменницею Сей Шьонагон (966-1017 р.).

Уривок тексту японською:

同じことなれど。聞き耳ことなるもの。法師の言葉。男の言葉。良き人の言葉。下衆の言葉。/Онаджі кото наредо. Кікімі кото нару моно. Хо:ші-но котоба. Отоко-но котоба. Йокі хіто-но котоба. Гесу-но котоба./

Уривок тексту перекладений англійською Іваном Моррісом:

Different Ways of Speaking

A priest's language.

The speech of men and women.

The common people always tend to add extra syllables to their words.

Судячи з коментаря до цього тексту автор вважає, що даний уривок є свідченням того, що письменниця розрізняє відмінності у спілкуванні людей різної статі, наштотуючи на думку, що за доби Хейан мова чоловіків та жінок відрізнялася. [17] Проте книга протягом декількох століть неодноразово передавалася з рук в руки в декількох виданнях, текст яких міг відрізнятися у незначних деталях, наприклад у іншій версії тексту жіноча мова не згадується взагалі:

Cases in which people say the same thing but sound different:

A priest's speech.

The speech of men.

The speech of a noble person.

The speech of the common people.

На думку дослідників Такакадзу Мозуме та Оріе Ендо, Сей Шьонагон лише ділиться враженням, що жіноча мова звучить по іншому у відношенні гучності голосу, висоти тону та наголосу ніж через відмінності у лексиці чи граматиці. Отже, тлумачити слова Сей Шьонагон можна по-різному – деякі вважають, що відмінності у мові чоловіків, священників та простих людей можна вважати доказом існування жіночої мови у період Хейан, коли, на думку інших дослідників, зробити чіткі висновки не можливо, адже не було знайдено ніяких доказів, що жіноча мова була сформована у чіткій і зрозумілій формі. [7]

Хоча й у лексиці та граматиці мови жінок періоду Хейан не було помічено відмінностей від мови чоловіків, те, як жінка користувалася мовою, вже в той період стало одним із способів оцінки та критики її жіночності. Проаналізувати те, як саме сприймалося використання мови жінками у суспільстві можна за допомогою літературних творів тієї доби «Генджі моногатарі» Мурасакі Шікібу (1001-1005 р.) та «Записок в узголів'ї» Сей Шьонагон (996-1011 р.). Суспільство в якому жила Мурасакі Шікібу вважало, що для жінки є непристойним говорити швидко, чітко висловлювати свою думку, сперечатися, навпроти – мова її повинна була бути короткою, чіткою, а голос тихим та безбарвним. [7] Подібну точку зору мала й її сучасниця Сей Шьонагон. У 182 розділі «Записок в узголів'ї» є опис того, як фрейліни під час спілкування з чоловіком вільно висловлювали свою думку, жартували та не боялися сперечатися коли були не згодні з ним – Сей Шьонагон пише, що це приголомшило її та змусило почервоніти без жодної на те причини. [7]

Інтонація, гучність голосу, швидкість та манера спілкування жінки – були не єдиними категоріями, які піддавалися критиці. В період Хейан серед людей вищого класу існувала також думка, що вміння читати ієрогліфи та використання у мові слів китайського походження жінкою не тільки є абсолютно нежіночним,

неелегантним, але й вважалося, що читання китайських книжок робить жінку нещасливою та існує велика вірогідність, що з нею станеться щось погане. [17]

Заборона використовувати слова канго та відмова у вільному доступі до китайських книг була причиною гендерної диференціації мови на письмі, та спонукала жінок до створення власної силабічної абетки – кани. Відтоді виник поділ на чоловіче письмо та жіноче письмо, де чоловіки користувалися ієрогліфами (男で /отоко-де/ написане чоловіком), а жінки – каною (女で /онна-де/ написане жінкою). Використання різних символів для письма безпосередньо сприяло і розмежуванню слів, які використовували жінки та чоловіки, що поділило у свою чергу мовну діяльність на світ жінок і світ чоловіків. [17] Водночас з цим жіноче мовлення поділилося на «хороше» та «погане». Відтоді будь-який відхил від стандарту того, як повинна говорити жінка, вважався нежіночною поведінкою та засуджувався у суспільстві.

Подібні обмеження на мовлення жінок не були властиві періоду Нара, та вважається, що виникли вони у зв'язку зі зміною соціального статусу жінки у період Хейан. Наприкінці періоду Нара і в подальшому роль жінок при дворі поступово зменшувалася, і як наслідок вони були витіснені з центру політичного життя. Причиною цього стало посилення впливу китайської конфуціанської думки та її концепції чоловічого домінування на японське суспільство, підкріпленого уявленнями про жіночу нечистоту, пов'язану з менструацією та пологами.

Окрім цього, в той час аристократія змагалася за політичний вплив, і одним із способів отримати політичну владу було зробити так, щоб донька аристократа стала дружиною імператора і народила йому нащадка. Цей період також відзначився появою таких літературних діячок, як Сей Шьонагон та Мурасакі Шікібу, які навчали шляхетних жінок, ознаменували собою визначну епоху жіночої літературної творчості. Проте, з появою класу воїнів Японія перетворилася на переважно маскуліне суспільство, що призвело до занепаду жіночої літературної творчості аж до кінця 19 століття. [7]

1.3 Формування та поширення мови придворних дам

Мова жінок, як і людей загалом, змінювалася залежно від ідеалів та соціокультурних норм певної епохи, і щоб зрозуміти, що вплинуло на зміну мовних патернів та способу спілкування жінок у середньовіччя, важливо поглянути на статус та соціальне становище жінок у цей період. Багато поетів, монахів та дослідників періоду Камакура, дотримуючись засад буддійського вчення, розглядали існування жінок як гріховне, і наголошували, що кожен повинен ставитися до чоловіка з повагою і пошаною, адже чоловік є реінкарнацією божеств, втіленням численних Будд минулого, теперішнього і майбутнього. Також, в цей період у привілейованому класі самураїв сформувалося поняття **男尊女卑** /дансонджьохі/ – буквально означає *повага до чоловіків, презирство до жінок*, яке ґрунтувалося на цих релігійних переконаннях. [23]

Окрім цього, письменник Йошіда Кенко (1283-1352) в «Записках від нудьги» пише, що жінки недалеко, дурні та збивають інших з пантелику своєю присутністю. Отже, такі упередження та сприйняття жінок було причиною численних зауважень стосовно мови жінок, зауважуючи, що вони повинні бути обережними у своїх діях та висловлюваннях. [7]

У середньовічний період гендерна диференціація в розмовній мові стала більш помітною, що тісно пов'язано з поступовим встановленням чоловічого домінування і спробами самураїв утримати політичну владу. На думку соціального критика та журналіста Хасегави Ньодзекана, гендерна диференціація у мові виникла через те, що «вступаючи в епоху самураїв, японська мова почала набувати рис "чоловічої" манери діалекту Канто, і в зв'язку з цією зміною стало більш поширеним вживання слів китайського походження, які також сприймалися як чоловіче мовлення».

В деяких збірках оповідань та книгах настанов для жінок були знайдені коментарі щодо того, як повинні відповідати на запитання чоловіки і жінки –

чоловік повинен казати «йо», а жінка – «во». Більш того, для жінок існували різні способи відповіді, що є свідченням того, що у період Камакура вже існувала диференціація не тільки за соціальним становищем, а й за статтю. Наприклад, своїм батькам треба було відповідати «во», підлеглому - «ей», а людині того ж статусу – «йа». Окрім цього, гендерна диференціація була також помітна у використанні займенників першої особи. Наприклад, займенники, що входили складу переважно чоловічого мовлення – «сорегаші», «варера», «варе» та «мі», а до складу жіночого мовлення – «вагамі», «мізукара» та «варава». [7]

У цей період жінки, які працювали при дворі, створили власний стиль мови – *女房言葉* /ньообо: котоба/ *мова придворних дам*. *女房* /ньообо:/ – зазвичай доньки дворян та інтелігенції, які служили імператорській родині та високопоставленим міністрам і допомагали їм у їх повсякденних справах. [6] *女房言葉* /ньообо: котоба/ – це арго, створений придворними дамами з XIV століття для спілкування між собою шляхом трансформації загальноживаних слів на позначення побутових предметів, таких як їжа, кухонне начиння та одяг. [18] Найбільше назв отримали:

1. їжа та напої, наприклад *рис* називали *куго* замість *гохан*, *воду* – *охія* замість *мідзу*, *суші* – *сумоджі*, *тофу* – *кабе*, *восьминіг* – *та-моджі* замість *тако*, *кальмар* – *і-моджі* замість *іка*, *саке* – *кукон*; [18]
2. деякі прикметники, наприклад *ганебний* називали *хамоджі* замість *хадзукаші*;
3. дієслова, наприклад *йти* називали *хіроу* замість *аруку*. [7]

Фахівець з історії японської мови Сугімото Цутому виділяє декілька способів формування ньобо: котоба. Загалом, він виокремлює два способи словотворення, перший з яких заснований на формах слів та має три основні прийоми.

1. Скорочення останніх складів слова і додавання моджі, що в перекладі означає «літера». Виходить *кальмар* – *іка*, стає *і-моджі*; займенник *ти* –

соната – со-моджі, *волосся* – камі, стає ка-моджі; *хвилюватися* – шінмпай, стає шін-моджі, *велика ложка* – шякуші – стає шя-моджі; [3]

2. Скорочення останніх складів без будь-яких додавань. Наприклад, *пиріжок* – манджю, перетворюється на ман; *бамбуковий пагін* – такеноко, стає таке; *сосновий гриб* – мацутаке, стає мацу;
3. Повторення початкових складів слова. Наприклад, *огірок* – коо-но-моно, стає коо-коо; *підсмажені боби* – ірімаме, стає ірі-ірі; нігіяка *жвавий* – нігіяка, стає нігі-нігі.

Другий спосіб словотворення ґрунтується на тому, як придворні жінки сприймали матеріальні об'єкти, які можна поділити на три групи:

1. На основі почуття дотику – *вода* – мідзу, перетворюється на о-хіяші або о-хія, де «о» є почесним префіксом, а хія означає *прохолодний*;
2. На основі форми – *тай*, *морський ляц*, змінюється на о-хіра, де «хіра» в перекладі означає *тонкий*;
3. На основі кольору – *адзукі*, *червона квасоля*, перетворюється на о-ака, де «ака» – *червоний колір*; *івасі*, *сардина* – стає мурасакі – *фіолетовий колір*;
[18]

Дослідниця Оріє Ендо на додаток до вищеперерахованих способів словотвору ньобо: котоба, виділяє також:

1. Додавання шанобливого префікса «о» до слів. Інколи зустрічається відкидання кінця слова, а також додавання префікса «мі». Наприклад,
ю: – *гаряча вода* – стає о-ю:
імо – *картопля* – стає о-імо
аші – *нога*, *ступня* – стає о-мі-аші
обі – *пояс* – о-мі-обі;
2. Додавання до слів «моно». Наприклад,
шіо – *сіль* – шіро-моно – *щось біле*
удон – *товста біла локишина*, стає о-нага-моно, що можна перекласти як *щось довге*

набе – *горщик* – куро-моно – *щось чорного кольору*;

3. Уникнення вимови слів китайського походження за китайським читанням.

Наприклад,

кінсу – *золота валюта* – когане – *золотий метал*

гінсу – *срібна валюта* – курогане – *чорні гроші*

каджі – *вогонь* – акаґото – *червона річ*

хенджі – *відповідь* – ірае – корінне японське слово, що означає *відповідь*.

Усі ці способи словотвору свідчать про значну лінгвістичну креативність придворних дам, а їх мова здавна приваблювала японців. [18]

Існує декілька версій стосовно причин, з яких придворні дами створили власний стиль мови. Деякі дослідники, наприклад Хоріі Рейічі та Моріно Мунеакі вважали, що мова придворних дам виникла тому, що спілкування зі знаттю вимагало жінок, які слугували при дворі, використовувати елегантну непряму мову, зокрема вважалося непристойним називати їжу та напої, які потрапляли на стіл до дворян, тими ж іменами, що й прості люди – тим самим придворні дами демонстрували свою привілейованість. Інший вчений, Сугімото, стверджував, що ньобо: котоба можна вважати штучною мовою або різновидом лінгвістичної інновації, коли жінки з різних соціальних класів та місць проживань створили власну мову для використання на робочому місці. [7]

Придворні дами через використання евфемізмів та уникнення запозичених слів намагалися не тільки надати власній мові елегантності та вишуканості, але й також зробити її більш ввічливою, як наприклад за допомогою додавання префіксу «о». Проте, мова жінок при дворі не завжди вважалася елегантною та ніжною, а в епоху Едо було багато дослідників, хто засуджував її використання та називав вульгарною та ганебною. Так от дослідник і поет Таясу Мунетаке (1715-1771 р.) у своєму творі «くさむすび» /Кусамусубі/ писав: «Світ так влаштований, що мова людей повинна змінюватися, але немає нічого більш жахливого, ніж мова жінок. Вони перефразовують чудові старі вирази жахливими новими термінами і перетворюють красиві стародавні вирази на

слова китайського походження». Окрім цього, деякі дослідники вважали мову придворних дам дитячою, наївною та незграбною, через те, що один зі способів утворення слів виконувався шляхом дублювання першого складу слова, що дуже подібно до того, як спілкуються діти. Це можна пояснити тим, що придворні дами часто проводили час з дітьми, або ж вони створювали нові слова та вирази таким чином тому, що згідно стандартів тієї епохи, мова жінок, яка звучала по-дитячому, вважалася привабливою та чарівною. [7]

Поступово ньобо: котоба стали використовувати не тільки придворні дами, але й жінки класу самураїв та феодалів, тим самим мова придворних дам увійшла до широкого вжитку. Трапилося це тому, що доньки з нижчих класів відправлялися на службу при імператорському дворі, які потім поширили ньобо: котоба серед доньок міщан та купців, які у свою чергу часто у якості підготовки до заміжжя відсилалися до маєтків для навчання гарним манерам. Саме так мова придворних жінок згодом поширилася серед простих жінок і навіть чоловіків протягом XVIII і XIX століть. [18]

Проте термін «ньобо: котоба» в цей період не вживався, частіше звичайні люди використовувалися такі назви, як 女中言葉 /джьочу: котоба/ жіноча мова, 御所言葉 /гьошо котоба/ мова палацу, 屋敷言葉 /яшікі котоба/ мова маєтку, 遊ばせ言葉 /асобасе котоба/ ледача мова, та 大和言葉 /ямато котоба/ мова японців.

Цікаво, що використовувати слова та вирази придворних дам почали й деякі чоловіки. Для них це було засобом підвищення власного статусу та надання своїй мові вишуканості, хоча й водночас з легким відтінком зверхності та презирства. Наприклад, у традиційній п'єсі кьоген¹ під назвою お冷し/охіяші/ –

¹ *Кьоген* (狂言, "дика мова") - вид традиційного комічного театру Японії.

Вистави ставляться як інтермедія між драматичними сценами у виставах театру Но.

слово, що використовувалося придворними дамами на позначення води, слуга чоловік висміює господаря чоловіка за використання лексики придворних дам, але не через те, що його господар є чоловічої статі, а через те, що, на думку слуги, вишукані слова дам при дворі не підходять його "довгому язичку". [18]

У п'єсі під назвою *かごみみ* /кагомімі/ (1687 р.) є приклади вживання ньобо: котоба самураями: «Серед видів мови (можна виокремити) жіночу мову. Огидно бачити, як гарно вбраний воїн чи торговець розмовляє жіночою мовою, забувши про цю (гендерну) відмінність. Часто можна спостерігати, як вони кажуть такі слова, як онака замість хара – *живіт*, камоджі замість камі – *волосся*, оцуке замість шіру – *бульйон*, аканомеші замість секіхан – *святковий червоний рис*, і так далі. Слідкуйте за своєю мовою».

В даному уривку під «жіночою мовою» мається на увазі мова придворних дам, що вказує на те, що зі зникнення з цього терміну слова «придворний», термін «жіноча мова» почав чіткіше відображати гендерну відмінність між мовою чоловіків та жінок. Дослідник Кітамура Нобойо у своїй праці «Glimpses of Edo ludic life: Language» 1970 року зазначає, що хоча використання чоловіками мови придворних жінок вважалося недоречним, люди настільки звикли до цього, що їх перестало це бентежити: «У Кагомімі зазначалося, що воїни вживають огидну мову.... Непристойно і жінкоподібно для чоловіка з бородою розмовляти таким чином. Але, оскільки наші вуха звикли до того, що чоловік використовує жіночу мову, вона вже не здається такою огидною, як колись».

Отже, протягом сімнадцятого і вісімнадцятого століть мова придворних жінок, яка раніше вважалася символом вищого класу, поступово змінила своє символічне значення з класового на гендерне. [18]

1.4 Вплив конфуціанської ідеології на мовлення жінок

У період Едо (1603-1867 р.) китайська класика була головним об'єктом вивчення для самураїв, що сприяло проникненню конфуціанської ідеології домінування чоловіків над жінками у вищій прошарку суспільства. Це у свою чергу посилювало жорсткий контроль суспільства над жінками у сфері мови, що виражалося у встановленні суворих правил стосовно того, як повинні розмовляти жінки. Протягом XVII - XVIII століть було видано чимало дисциплінарних книжок та навчальних посібників з правилами правильної поведінки та спілкування, матеріали яких були засновані на стилі мови придворних дам, спонукаючи, так звану, слабку стать говорити вишукано та елегантно. Такі книги та посібники стали фундаментом жіночої освіти, адже все більше молодих жінок з нижчих класів вчилися писати та читати, що у свою чергу створило великий попит на книги та зошити для прописів, основою яких стали конфуціанські ідеали стосовно жіночої поведінки. [7]

В періоди Камакура і Муромачі дисциплінарні книги писалися переважно для дочок письменників або просто для жінок, яких готувалися до заміжжя. В період Едо, навпаки, дисциплінарні книги почали мати набагато ширшу аудиторію і були видані у великих кількостях. Уроки в книжках епохи Едо концентрувалися більше на ролі дружини та спонукали жінок слухатися свого чоловіка та його батьків. Ключовим у цих книгах були чотири конфуціанські моделі поведінки, які має опанувати жінка. Серед них:

1. 婦德 /футоку/ – моральні чесноти, яких жінки мусять неухильно дотримуватися
2. 婦言 /фуген/ – мова, якою жінки повинні користуватися у повсякденному житті
3. 婦容 /фуйо/ – стосується зовнішнього вигляду, який має бути доречним для жінки

4. 婦工 /фуку/ – жіночі вміння, стосується техніки каліграфії, написання японських пісень та шиття. [18]

Як можна судити з дисциплінарних книг з поведінки, використання мови жінками було об'єктом численних зауважень і вказівок. [7] Якщо підсумувати головні зауваження стосовно жіночої мови з численних посібників, книг етикету та настанов, таких як «Дзьокун шьо» («Витяги з жіночої дисципліни», 1642 р.), «Катакото» («Інша мова», 1647 р.), «Фуджін яшінайгуса» (1689 р.) можна виокремити такі основні правила, яких мусили дотримуватися жінки:

1. Погана мова – вільний сміх, погані висловлювання про когось і розповсюдження чуток. Дослідник Ішікава Мацутаро в «Великій колекції шкільних підручників в Японії» (1973 р.) наводить такий уривок: «Якщо ти смієшся з того, що не є смішним, якщо ти говориш про когось погано, тому, що людина не згодна з тобою, якщо ти поширюєш чутки, якщо ти говориш і смієшся з того, про що не слід говорити, і у випадку, якщо хтось це почує – ти знищиш себе. Язик – це джерело неприємностей. Язик – корінь біди. Це проста істина».
2. Хороша мова – це говорити чітким, тихим голосом і не говорити занадто багато. Якість мови визначає цінність жінки.
3. Складні, грубі слова не дозволяються. Китайські слова слід казати за їх японським читанням, тобто за 訓読み /кун'йомі/. [18]
4. Не використовуй грубу мову, як самурай регіону Канто, не розмовляй як дитина, не роби помилок у віршах – інакше люди втратять до тебе інтерес. Умеджіма Санджін, автор книги етикету «Фуджін яшінайгуса», пише: «Мова видає серце, і дуже важливо, щоб жінки дбали про те, щоб їхня мова була вишуканою. Не варто говорити те, що не приносить користі. Чим більше говориш, тим більше брехні буде сказано». [7]

В середині періоду Едо, через три роки після видання «Фуджін яшінайгуса», була опублікована книга Такая Рандзана «女重宝記» /Онна

цьо:хо:кі/ *Енциклопедія для жінок* (1692 р.) в котрій ще докладніше пояснюється, яких правил слід дотримуватися жінкам стосовно мови, та наводиться ширший перелік слів, які були заборонені. [7] Серед них автор виокремлює, наприклад, не говорити забагато, додавати до слів «о» та «моджі» щоб зробити мову м'якіше, забороняється вживати слова китайського походження, наприклад, замість грубого «найгі», *господиня*, треба казати «оку-сама» або «оучі-сама». [18] Окрім цього жінки не повинні виховуватися разом з чоловікам, інакше їх мова стане нагадувати чоловічу, що дуже неприємно слухати. Використання популярних виразів та сленгу вважалося вульгарним та зазнавало значної критики та осуду, через те, що чоловіки хотіли, щоб жінки здавалися недоторканими зовнішнім світом. В енциклопедії наводиться список популярних на той час виразів, які жінкам не варто було вживати. Наприклад, «нікуї яцу» – *неприємна людина*, «шіка» – *звичайно*, «яку» – *ревнувати*, «хідоі» – *жахливий* і так далі. [7]

За увесь період Едо було видана велика кількість книг, підручників та енциклопедій з текстами подібного змісту, які демонструють наскільки суворим був контроль за жіночим мовленням. Це був час, коли японське суспільство зазнало високого культурного розвитку, а феодальні інститути пронизали суспільство, що призвело до появи більшої кількості освітніх закладів, які називалися *寺子屋* /теракоя/, буквально – *храмова початкова школа*. Жінки, які опановували грамоту, засвоювали і тогочасні цінності, які закликали до свідомого та ретельного контролю власної мови, наполегливо повторюючи, що жінки не повинні ні говорити, ні сміятися, ні відкривати рота, а якщо вони і роблять це, то кожне слово має бути перероблено згідно правил «жіночого мовлення». [18] Подібні правила та цінності збереглися і по сей день, і навіть зараз, молодим жінкам час від часу дають такого роду поради щодо їхньої мови. [7]

На подальший розвиток жіночого мовлення також вплинула *мова будинків задоволень* – *遊女語* (ю:джього), мова яку використовували куртизанки з районів Йошівара в Едо, Шімабара в Кіото та Шінмачі в Осаці. До цих будинків

привозили жінок з усіх куточків країни, тож був створений «діалект будинків задоволень», щоб приховати акценти та регіональні діалекти та стандартизувати мову. Судячи з розмов куртизанок та самураїв, записаних у «Сатонамарі» - «Діалект кварталів» (1786 р.), однією з головних ознак «ю:джього» було використання різноманітних шанобливих виразів, таких як «арінсу», «озаріісу», «гозансу», «асобасе» та «оссейсу», де слова «аріісу» та «арінсу», наприклад, є діалектними формами дієслова «арімасу», що означає «існувати» або «мати». У результаті, часте вживання цих слів призвело до того, що цей стиль мовлення отримав назву «арінсу котоба», тобто *діалект кварталів*.

Характерною ознакою мови куртизанок також було нестандартне вживання займенників. В той час як інші жінки говорили про себе «мідзукара» або «ватакуші», куртизанки називали себе «ваччі» та «ойра», а до клієнтів зверталися «нуші», що означає *господар*. Це створювало особливий настрій, та подобалося чоловікам, адже до них зверталися однаково, незалежно від їх соціального становища. Завдяки цьому мова «ю:джього» продовжувала і далі розвиватися і поширюватися в інших сферах, а в період Мейджі (1868-1912 р.) деякі з виразів мови куртизанок вважалися доречними для використання жінками вищого класу. [7]

Проте, Оріє Ендо зауважує, що, мова простих людей значно відрізнялася від мови, яку викладали в дисциплінарних книгах та підручниках – вони й існували саме тому, що багато хто з жінок не дотримувався наведених в них правил. Жінки навчалися використовувати лагідний, жіночий стиль мовлення, але робили це тільки у межах роботи, а щойно вони поверталися до дому, знову переходили до стилю мови звичайних людей; деякі навіть вживали займенник 俺 /оре/ я, який у сучасній японській мові використовується чоловіками. Це не є дивним, адже жінки, які не належали до вищого класу, а були дружинами землеробів та ремісників, мали відносно більше свободи як у своїй роботі, так і прийнятті рішень, які мали безпосереднє відношення до чоловіка. Егава Хіроюкі

зазначає, що у випадку, якщо жінка була розумнішою за чоловіка, вона приймала активну участь в управлінні господарством та навіть сімейним бюджетом. [2]

Тож, у кожний період мова звичайних людей та людей вищих класів суттєво відрізнялася, але вже у період Мейджі ця різниця суттєво зменшилася. [7]

1.5 Еволюція жіночого інваріанту мови у період модернізації

У період Мейджі (1868-1912 р.) разом із запозиченням ідей прав людини із Заходу, почала змінюватися й соціальна структура країни. Це також був час створення національної системи освіти та активної модернізації. Освіта грає важливу роль у побудові сучасної держави, тому у 1872 році уряд видав Закон про шкільну систему, згідно з яким шкільна освіта стала обов'язковою для всіх, включаючи дворян, нащадків самураїв, фермерів, купців і жінок. Було відкрито багато звичайних шкіл та технічних училищ, де разом навчалися хлопчики та дівчатка. [7] Проте через сім років була видана постанова, яка забороняла перебування чоловіків і жінок в одному освітньому закладі. В результаті, учениці, які навчалися в школах зі спільним навчанням, були змушені перейти до шкіл призначених лише для дівчат. Це призвело до гендерної сегрегації та закріплення відмінностей в освітніх можливостях для чоловіків і жінок на законодавчому рівні.

В той же час був виданий Імператорський указ про освіту, який був спрямований проти вестернізації та зосереджувався на конфуціанській думці та етичній освіті. Таким чином, була офіційно сформульована ідеологія держави як патріархальної сім'ї з імператором на чолі, яка залишалася головним принципом освіти в Японії до кінця Другої світової війни. [6] В обов'язковій для всіх жінок етичній освіті використовувалися видані урядом Мейджі підручники та журнали з жіночої моралі, матеріали яких були засновані на принципі «хороших дружин і мудрих матерів» - 良妻賢母 /рьо:сай кенбо/. Цей принцип пропагував традиційні цінності та чесноти ідеальної жінки, такі як покірність батькові, чоловікові, а згодом і старшому синові. [10]

Морі Арінорі, політичний діяч та міністр освіти, вважав, що чоловіки повинні бути сприятливі формуванню сильної і могутньої країни, а зробити це вони зможуть за умови, що жінки також будуть жити згідно з чітко визначеними кодексами поведінки. Саме тому шкільна система Мейджі була спрямована на

виховання жінок як «хороших дружин та мудрих матерів», що яскраво відображає гендерну націоналістичну ідеологію Японії наприкінці 19-го століття. [21]

Журнали тієї епохи заохочували жінок здобувати освіту і наголошували на її важливості насамперед через її позитивний вплив на домашнє життя. Наприклад, підручник для початкової школи виданий Міністерством освіти наголошував на користі освіти жінки саме для сімейного життя, а не для власного розвитку. Тексти підкреслювали важливість допоміжної ролі дружини та обов'язок жінки дотримуватися ідеалів слухняної та лагідної доньки, невістки та мудрої матері. [7]

Окрім цього, тексти журналів пропагували використання жінками простої, ніжної та елегантною мови, та засуджували жінок, які використовували грубі, образливі слова або терміни і вирази запозичені з інших мов. Особливої критики підлягала мова учениць, яку називали непристойною та грубою, що, на думку Оріе Ендо, звучить знайомо і дуже нагадує сучасну критику мови молодих дівчат дорослими японцями. Грубими вважалися прості і неввічливі вирази, такі як よくってよ/йокутте йо/ та だわ /да ва/, які згодом отримали назву «тейодава котоба». Накамура стверджує, що школярки почали використовувати цей стиль мовлення на знак протесту проти свого конфуціанського майбутнього як хороших дружин і мудрих матерів. Письменник Одзакі Койо у своєму есе 1988 року під назвою «Популярні вирази» наводить шаблони речень, які використовували учениці початкових шкіл:

- 梅はまだ咲かなくてよ。 /уме-ва мада саканакуттейо/ *Слива ще не розцвіла.*
- あら、も咲いたのよ。 /ара, мо сайтанойо/ *О! Вона вже розцвіла!*
- 桜の花はまだ咲かないんだわ。 /сакура-но-хана-ва мада саканайндава/ *Вишні ще не зацвіли. [2]*

На думку Момоко Накамури, дослідження мови школярок є особливо важливим для аналізу генеалогії японської жіночої мови, адже припускається, що саме часточки наприкінці речень, які були характерні для мови учениць, є тим, що зараз називається японським жіночим мовленням. [18]

За словами Ішікави Садаюкі, часточки «тейо», «дава» і «нойо» почали з'являтися в романах наприкінці 19-го століття. Спочатку їх використання обмежувалося персонажами школярками, але згодом вони почали з'являтися у більш різноманітних діалогах, наприклад між чоловіком і дружиною, або між батьком і дочкою. Вже у творах на початку 20-го століття ці часточки прирівнювалися до жіночого мовлення, завдяки тому, що письменники активно використовували їх для написання мови жіночих персонажів, а також під час переклад реплік жінок з творів іноземної літератури, тим самим зробивши такий фемінізований стиль мовлення загальним та універсальним для всіх жінок. [8] Письменники вважали, що використання «тейодава котоба» у романах є корисним для підкреслення ідентичності молодої жінки, але, на думку Накамури, це остаточно розмежувало чоловічу та жіночу мову. [18]

Гендерна різниця в мові звичайних людей не була помітною в період Едо, але саме з періоду Мейджі та Тайшю відмінності між мовою чоловіків та жінок стали більш чіткими, що характерно й для сьогодення. Ще однією яскравою ознакою жіночого мовлення в період Мейджі було використання ввічливих виразів, таких як *ございます* /годзаімасу/ та займенника *わたくし* /ватакуші/. Ендо проаналізувала використання ввічливих виразів на радіо програмі і помітила, що «годзаімасу» вживали половина жінок і жоден чоловік. Більш ввічливі займенники першої особи «ватакуші» та «атакуші» – вживалися виключно жінками, «ваташі» та «аташі» також використовувалися переважно жінками – 28 разів загалом, і лише декілька разів чоловіками – 9 разів. [7]

Загалом, мова жінок періоду Мейджі була найбільш ввічливою порівняно з іншими періодами історії. Як вже зазначалося, зараз мова сучасних японок

доволі часто підлягає критиці – її називають менш ввічливою і грубою. Незважаючи на це, Оріє Ендо вважає такі зміни позитивними, адже ввічливість мови примусово нав'язувалася освітньою системою, і те, що жінки зараз використовують просту та пряму мову, надає їм можливості більш вільно почуватися у вираженні своїх думок, почуттів та свого власного «я». [7]

1.6 Розвиток жіночого мовлення у ХХ столітті

На початку періоду Шьова (1926-1989 р.) в Японії спостерігалось поєднання мілітаризму та спроби втекти від тривоги про можливість війни, що нависла над країною. Прикладом змін в суспільстві того часу може слугувати поява **モダンガール** /модан гару/ *сучасних дівчат* та **モダンボーイ** /модан боі/ *сучасних хлопців*, які демонстрували тяжіння та любов до західної культури. *Сучасні дівчата* бунтували проти традиційно японських норм поведінки, носили західний одяг, коротко стриглися та кидали виклик гендерним нормам. Їх прагнення до сучасності також відображалось через використання більш «чоловічої» мови. Наприклад, себе дівчата називала **僕** /боку/ *я*, займенником першої особи, який традиційно використовується чоловіками, а хлопців називали **きみ** /кімі/ *ти*, займенник другої особи, яким також традиційно користуються чоловіки, щоб звертатися до осіб того ж або нижчого соціального статусу. [7]

Проте, поки Японія готувалася до війни, надії на свободу були залишені позаду. Роль жінки зосередилася на піклуванні про дім та підготовці чоловіка до відрядження. Жінка повинна була втілювати традиційні жіночі чесноти та бути справжньою **大和撫子** /ямато надешіко/ *донькою Японії*, що говорить вишуканою мовою та відображає красу, витонченість та витривалість. Відмова від використання граціозної мови зазнавала значної критики. Соціальні критики наводили списки сучасних слів та виразів, які не можна було використовувати, адже це вважалося грубим, легковажним та вульгарним. Надаючи детальний перелік почесних слів, вони заохочували жінок спілкуватися ввічливо, як от, наприклад, вживати **あそばせ** /асобасе/ - наказового способу ввічливої форми дієслова *робити*, **ごめんあそばせ** /гомен асобасе/ *вибачте*, або **お始めあそばせ** /о-хаджіме асобасе/ *будь ласка, починайте*. Учениці часто бунтували проти тиску від учителів та батьків бути завжди ввічливими та елегантними, та, щойно вони опинялися серед однолітків, додавали до «асобасе» дієслово **やがれ** /ягаре/, яке має вульгарний відтінок, тим самим розважаючи себе.

Японія до і після війни дуже відрізнялися – наприкінці Другої світової війни японське суспільство зазнало значних змін. Це був час, коли жінкам довелося змінити кімоно на штани, та зайняти місце чоловіків на фабриках та заводах. Жінки стали годувальницями родин та вийшли у суспільство, працюючи с нарівні з чоловіками. Така зміна соціальних ролей відобразилася і на мові жінок. Завдяки тому, що вони багато працювали та проводили час серед чоловіків, їх мова поступово стала більш грубішою. Поступово, традиційна роль домогосподарки почала відходити в минуле, а люди почали більше замислюватися над рівними правами чоловіків і жінок. Деякі навіть почали ставити під сумнів важливість використання жіночого мовлення взагалі. Наприклад, журналіст Судзукі Буншіро в радіо ефірі в 1948 році запропонував повністю скасувати жіноче мовлення. Він каже: «Зовсім не дивно, що жінки почали носити чоловічі штани під час війни, і якщо ми можемо це прийняти, то цілком нормально, якщо вони також будуть носити «чоловічі штани» мови. Пропозиція Судзукі, як виявилось, значно випередила свій час, оскільки навіть після 70 років після випуску радіопрограми в японській мові досі залишаються залишки жіночого мовлення. [7]

Після закінчення війни і до 60-х років зміни відбувалися не лише в мові жінок. Багато дослідників, такі як Ядзакі Генкуро та Машімо Сабуро, зазначають, що відмінності між чоловічою і жіночою мовою поступово зменшуються. Ядзакі пише, що жіноча мова стає грубішою, тоді як чоловіча навпаки стає м'якішою, і прірва між ними поступово скорочується. Чоловіки все частіше починають використовувати жіночі часточки, такі як *の*/но/, *よ* /йо /, *のね* /ноне/, *そうでしたの* /со:дешітано/ *саме так*.

Ставлення до жіночого мовлення в суспільстві наприкінці періоду Шьова також почало поступово змінюватися. Згідно з опитуванням, яке було проведено державною телекомпанією NHK у 1980 році, 68% респондентів відповіли, що мова жінок стала грубішою, але результати того ж опитування вже через 6 років

показали, що відсоток знизився до 53%, що свідчить про те, що японське суспільство поступово звикає до змін у мові жінок.

1.7 Мовлення жінок сьогодні

З поширенням феміністичного руху у 70-х роках, японські жінки, свобода висловлення яких протягом історії постійно пригнічувалася, стали більш незалежними у висловленні своїх думок. Існує чимало зневажливих епітетів, якими чоловіки називали дружин, жінок старшого віку, або жінок, які працювали в публічних домах, наприклад 若妻 /вакадзума/ *молода дружина*, 良妻 /рьо:сай/ *хороша дружина*, або 売れ残り /уренокори/ *непроданий товар – стара пані*. Спочатку еквівалентів термінів для чоловіків з жіночої точки зору не існувало, але згодом жінки отримали свободу створювати власні терміни та грайливі мовні форми, створивши безліч нових слів. Наприклад, 濡れ落ち葉 /нуреочіба/ дослівно – *мокре, опале листя*; 粗大ごみ /содайгомі/ *громіздке сміття* – слова, які використовувалися на позначення старого чоловіка, який вийшов на пенсію і вважається зайвою морокою. Відтоді жінки створили багато виразів на позначення ролі або статусу чоловіка, наприклад パセリくん /пасері-кун/ *Пан Петрушка* – гарнір, який залишився на тарілці, тобто чоловік, який не має дівчини.

За словами Оріе Ендо, жінки перетворилися зі «статі, яку називають» на «стать, яка називає». Сленг та модні слова, здається, перестали як раніше асоціюватися з вульгарністю – жінки продовжують вигадувати нові слова, які згодом потрапляють у мас-медіа та активно поширюються, і навіть стають частиною повсякденного словникового складу чоловіків. [7]

Висновки до першого розділу

Проаналізувавши історію жіночого мовлення в Японії, можна з упевненістю сказати, що воно має глибоке коріння в історії, але воно існувало не завжди. Люди схильні сприймати явища, які виникли до їхнього народження, як частину традицій чи культури, тому для багатьох логічним здається припустити, що жіноче мовлення існувало з давніх-давен. Однак тепер, коли ми знаємо, що жіноче мовлення виникло у середньовіччя, ми повинні позбутися цього суб'єктивного переконання. [7]

У стародавній японській мові гендерних відмінностей не існувало, але ситуація поступово змінилася у період Хейан, коли з'явилися перші натяки на відмінності у мові чоловіків і жінок. Створення власної силабічної абетки, заборона користуватися ієрогліфами та читати китайську літературу – все це стало результатом виникнення чіткої диференціації між чоловічим та жіночим письмом та мовою. Ця диференціація посилилася у періоди Камакура та Муромачі під впливом соціокультурних норм та релігійних переконань, які підтримували концепцію переваги чоловіка над жінкою. На формування ідеологічного жіночого мовлення, яке зберігається і на сьогоднішній день, вплинуло формування мови придворних дам періоду Муромачі, мова будинків задоволень періоду Едо, поновлення впливу конфуціанства та встановлення чітких гендерних ролей в період Мейджі, а також розвиток і поширення мови учениць у період Шьова. Хоча після Другої світової війни конституцією була гарантована рівність статей, японське суспільство й досі залишається орієнтованим на чоловіків. Не дивлячись на це, зараз можна спостерігати як жінки набувають сміливості висловлюватися вільно й відверто, використовуючи більш нейтральну мову, а іноді й додаючи традиційно чоловічі засоби мовлення. Оріє Ендо охарактеризувала сучасне становище жіночого мовлення так: «Молоді жінки вже не скуті «жіночим мовленням» минулого і почали претендувати на безгендерний, розкутий стиль мови. Можливо, незабаром ми побачимо день, коли вони зможуть висловлювати свої ідеї та емоції в будь-якому стилі, який вони оберуть самі». [7]

Розділ 2: Жіноче мовлення в анімаційному фільмі «Віднесені привидами»

2.1 Лексико-семантичні особливості японського жіночого мовлення

Японське жіноче мовлення має декілька відмінних особливостей, які відрізняють його від чоловічого. Дослідники Шігеко Окамото та Шібамото Сміт поділяють норми жіночого мовлення на дві групи. До першої групи входять загальні *стилістичні особливості*, такі як ввічливість, м'якість та ніжність, а до другої *специфічні мовні форми*, такі як лексичні, морфологічні та фонологічні особливості. Частіше всього, термін «жіноче мовлення» стосується саме лінгвістичних особливостей, тож розглянемо їх детальніше. [20]

Перш за все, жіноче мовлення характеризується вживанням *певних кінцевих часток речення*, які використовують для передачі різних почуттів мовця. Загалом Окамото поділяє кінцеві частки на три групи: жіночі, чоловічі та нейтральні. Жіночі частки у свою чергу поділяються на виключно жіночі та відносно жіночі. [19]

Класифікація	Частка	Приклад
Виключно жіноча	Частка わ /ва/ (з висхідною інтонацією), та її варіації: わね /ва-не/ わよ /ва-йо/ わよね /ва-йо-не/	行くわ。 /іку-ва/ Я йду.
	Частка の /но/ після іменника, або な - прикметника в стверджувальному реченні.	明日なの。 /ашіта-на-но/ Це буде завтра.

	<p>Частка の /но/ після якої стоїть ね /не/ або よね /йо-не/ для отримання підтвердження або згоди. のよ /но-йо/ використовується для ствердження.</p>	<p>明日なのね。/ашіта-на-но-не/ <i>Це буде завтра, чи не так?</i></p>
	<p>かしら /кашіра/ для вираження невпевненості.</p>	<p>来るかしら。/куру-кашіра/ <i>Цікаво, чи він прийде?</i></p>
Відносно жіноча	<p>Частка の /но/ після い-прикметника або дієслова для наголосу або пояснення.</p>	<p>行くの。/іку-но/ <i>Я ж йду!</i></p>
	<p>Допоміжне дієслово でしょう для вираження ймовірності, або отримання згоди чи підтвердження.</p>	<p>行くでしょう。/іку-дешьо/ <i>Ти ж йдеш, чи не так?</i></p>

Наступною ознакою жіночого мовлення є *відмінності у вживанні займенників*. По-перше, у займенниках першої особи спостерігається різниця в ступені офіційності. Наприклад, **わたくし**/ватакуші/ – це найбільш ввічливий і формальний варіант займенника *я*, який використовується і чоловіками і жінками. **わたし**/ваташі/ вважається офіційним займенником першої особи для чоловіків, але неформальним для жінок. Більш жіночим варіантом «ваташі» є займенник **あたし**/аташі/. Еквівалентом «ваташі» для чоловіків є займенник **僕**/боку/. По-

друге, у чоловічому мовленні є, так би мовити, зневажливі або принизливі займенники, такі як 俺 /оре/я, お前 /омае/ ти, てめえ /темее/ ти, きさま/кісама/ ти, 彼奴 /аіцу/ він, вона, тоді як у жіночому мовленні таких займенників немає. Іде Сачіко підкреслює, що такі відмінності у вживанні займенників автоматично роблять жіноче мовлення більш шанобливим, а відсутність зневажливих займенників відповідає соціальним нормам та очікуванням від жінок «хорошої» поведінки та ввічливої мови. [9]

Ще однією характеристикою жіночого мовлення є *уживання шанобливих та ввічливих виразів*. В японській мові додавання префікс お /о/ до їжі, одягу, житла або загалом до речей, які належать іншій людині, робить мову ввічливіше. Натомість, коли цей префікс вживається без особливої на те потреби, наприклад по відношенню до власних речей, він виконує функцію прикраси. Окрім цього, для жіночого мовлення також є характерним гіперболізоване вживання шанобливих звертань. Іде Сачіко наводить такий приклад: 母がお帰りになりました。 /хаха-га о-каері-ні-нарімашіта/ Мати повернулася. В даному реченні порушені правила використання ввічливих виразів, адже в японському суспільстві є некоректним вживати шанобливі слова та вирази по відношенню до членів родини або представників своєї соціальної групи. Іде зазначає, що в жіночому суспільстві розмежування статусу та приналежності або неприналежності до групи є менш необхідним ніж у чоловічому суспільстві, саме тому жінки зацікавленні у використанні більш ввічливою мови щоб продемонструвати вищий соціальний клас, ніж той, до якого вони насправді належать. [9]

Окрім цього для жіночого мовлення є характерним *уникання спонукальних та наказових форм*. Рейнольдс вказує на вилучення допоміжного дієслова だ /да/ бути в жіночому мовленні, яке не лише виконує функцію логічного зв'язку підмета з присудком, а й надає твердженням яскраво вираженої «стверджувальної сили». В японській граматиці його називають 断定の助動詞

/дантей-но-джьодо:ші/ допоміжне дієслово остаточного ствердження – зазвичай його використовують чоловіки. Наприклад, речення 正雄の犬だよ。 /Масао но іну-да-йо/ Це собака Масао буде більш характерним для чоловіка, тоді як жінка мала б сказати 正雄の犬よ。 /Масао но іну-йо/, що є типовим зразком жіночого мовлення. [22]

Ще один спосіб послабити «стверджувальну силу» у жіночому мовленні це опустити питальну частку か/ка/ у кінці речення. Рейнольдс зазначає: «Ставити запитання – це в певному сенсі акт наказу: мовець змушує слухача відреагувати, відповівши на запитання. Жінкам не рекомендується здійснювати такий акт прямо за допомогою питальної частки «ка», якщо тільки вони не використовують ввічливу форму дієслова». Наприклад, речення 正雄は行ったか /Масао-ва іттака/ Масао пішов? у жіночому мовленні буде звучати або так – 正雄は行きましたか。 /Масао-ва ікімашітака/, або так – 正雄の行った /Масао но ітта/ з висхідною інтонацією у кінці. [22]

2.2 Якуваріго та жіноче мовлення у мас-медіа

Як видно з історії жіночого мовлення, проаналізованої в першій частині, сам термін 女性語 /джьосейго/ жіноче мовлення означає не реальну мовну практику жінок, а ідеологію, яка включає в себе культурну ідентичність, лінгвістичні універсалії та стереотипи. Мовні ідеології – це уявлення про мову та дискурс, у які вірять члени суспільства, а також про те, як вони сприймають різні соціальні явища, причому ці уявлення ґрунтуються на соціокультурному досвіді членів суспільства [14]. Отже, мовна ідеологія визначає те, як повинні говорити жінки, а не те як вони говорять насправді. Стиль мовлення жінок може залежати від багатьох факторів та змінюватися залежно від ситуації, тож не можна говорити про жіноче мовлення як про щось універсальне. Саме тому важливо розглянути поняття *рольової мови* 役割語 /якуваріго/ і як воно пов'язано з реальною мовною практикою.

Термін «якуваріго» запровадив Кінсуї Сатоші ще на початку 2000-х років і визначається він наступним чином: «Якуваріго – набір особливостей розмовної мови, таких як словниковий запас, граматичні та фонетичні характеристики, які можуть асоціюватися з певним типом персонажа». Кінсуї виділяє шість загальних категорій рольової мови, які стосуються певних атрибутів персонажів: стать, вік, соціальний клас, національність/етнічна приналежність, премодерн та уявні істоти. [13]

Кінсуї звертає увагу на те, що рольова мова не відповідає реальному використанню мови. Вона використовується в художній літературі, фільмах, коміксах, телесеріалах тощо і може, залежно від намірів авторів, транслювати або руйнувати стереотипи, які є невід'ємною частиною лінгвістичної ідеології. Стилі рольової мови, яку використовують жіночі персонажі в масовій культурі, можуть варіюватися від традиційного жіночого мовлення до більш чоловічого – все залежить від характеристик персонажів, їхнього віку, соціального статусу і, головне, від наміру автора або режисера створити певний образ жінки. [13] Таким чином, використання якуваріго в мас медіа часто підсилює стереотипи

щодо жінок, що призводить до закріплення у свідомості глядача спрощеного та часто обмеженого уявлення про те, як спілкуються жінки та загалом про їх роль у суспільстві. [4, 12]

2.3 Особливості фільму «Віднесені привидами»

Хаяо Міядзакі – відомий японський режисер, аніматор та художник, один з засновників Студії Гіблі – найвідомішої анімаційної студії Японії. Міядзакі був одним із перших, хто почав впроваджувати жіночу репрезентацію в кіно ще у 1980-х роках. Його фільми вирізняються яскравими, сміливими та самодостатніми жіночими персонажами, які є лідерами власних історій. Всесвітню відомість режисеру принесла картина «Віднесені привидами» (2001 р.), яка отримала безліч нагород по всьому світу, зокрема «Оскар» за найкращий повнометражний анімаційний фільм. [6]. Фільм розповідає про звичайну десятирічну дівчинку на ім'я Чіхіро та її родину, які переїжджають до нового будинку. Її батько вирішує скоротити шлях і згодом дорога приводить їх до занедбаного парку розваг. Незважаючи на небажання Чіхіро, її батьки починають досліджувати парк і їдять їжу, призначену для інших, тим самим перетворюючись на свиней. Блукаючи, Чіхіро зустрічає хлопчика на ім'я Хаку та опиняється у купальнях, де змушена працювати, щоб зняти закляття з батьків і визволити їх і себе. [24]

Цей фільм – історія дорослішання, самопізнання та шляху до незалежності. Чіхіро зазнає значного розвитку характеру, перетворюючись із боязкої та дещо розбещеної дівчинки на сміливу та винахідливу дівчину, яка не боїться перешкод та демонструє протягом фільму неабияку наполегливість та силу характеру. Окрім Чіхіро, у фільмі також присутні й інші персонажі-жінки, такі як мама Чіхіро, 20-річна працівниця у купальнях Рін, 60-річна відьма Юбаба, власниця купальні у потойбічному світі та інші.

У фільмі жіноче мовлення використовується для створення певного образу жіночого персонажу; кожен герой має свій індивідуальний стиль мовлення, який демонструє їх характер або соціальне становище. Отже, проаналізуємо особливості використання жіночого мовлення у фільмі «Віднесені привидами».

2.4 Відображення принципу «рьо:сай кенбо» у мовленні Юко

Розглянемо використання у фільмі жіночого мовлення проаналізувавши репліки жіночих персонажів. Почнемо з мами Чіхіро, Юко, яка серед усіх жіночих персонажів має менше всього екранного часу.

Це жінка середнього віку, невисокого зросту та тендітної статури. У фільмі вона зображується як звичайна жінка, яка є втіленням традиційної ролі дружини та матері. Її характер зображується як лагідний та нерішучий – вона іноді робить зауваження своєму чоловікові, але все одно здебільшого покладається на нього та робить все те, що й він. Її мова збігається з її образом ніжної японки, яка говорить м'яко й уникає грубих виразів. Вона дуже часто уживає кінцеві частки, щоб надати своїй мові м'якості, особливо частки, які вважаються виключно жіночими. Наприклад, вона часто використовує частку わ /ва/, わよ /ва-йо/, かしら /кашіра/ та інші:

カードが落ちたわ。 /ка:до-га очіта-ва/ *Твоя листівка впала.*

窓開けるわよ。 /мадо аkerу-ва-йо/ *Я відчиню вікно.*

引っ越しセンターのトラックが来ちゃうわよ。 /хіккоші сента:-но-торакку-га кічяу-ва-йо/ *Вантажівка з речами скоро приїде.*

いいわよ。そのうち来たら、お金を払えばいいんだから。 /іі-ва-йо. Соноучі кітара, окане-о хараеба індакара./ *Нічого, скоро хтось підійде і ми заплатимо.*

これ、何ていう鳥かしら? /Коре, нанте юу торі-кашіра/ *Цікаво, що це за птах?*

Частку わ/ва/ у своїй мові вона вживає частіше всього. Цікаво, що ця частка є також найуживанішою серед персонажів жінок у телесеріалах. Згідно з результатами дослідження Міzumото Міцумі, виключно жіночі частки набагато частіше присутні в телевізійних серіалах та аніме, ніж у реальному житті. Найбільша різниця полягає саме у вживанні частки «ва», яка зустрічається лише у 0,25% реальних розмов на відміну від 18,84% у телесеріалах. [15]

Також, в її мові багато частки *の* /но/, яка має багато функцій і частіше вживається жінками, але чоловіки також можуть її використовувати. Коли ця частка вживається як питальна, вона не має «відтінку жіночності» і може використовуватися і жінками і чоловіками однаково для позначення питання. Натомість, коли частка «но» стоїть у кінці розповідного речення, вона виконує пояснювальну функцію і є ознакою м'якості та лагідності, а отже, асоціюється з жінками. Наприклад:

だから、やだって言ったの。 /Дакара, ядате ітта-но/ *Я ж тобі казала, не треба туди ходити.*

Окрім цього, образ Юко підпадає під характеристику «рьо:сай кенбо» – «хорошої дружини та мудрої матері», принцип, на якому була заснована жіноча освіта в період Мейджі і який заохочував жінку бути лагідною, слухняною дружиною, що й відобразилося на її мові. [10] В сцені, коли її чоловік пропонує оглянути тунель, який виглядає моторошно, ніхто з сім'ї не хоче туди йти, але його дружина, не дивлячись на те, що її доньці страшно, не робить ніяких спроб зупинити чоловіка чи переконати його не ходити. Вона не відмовляє прямо і просто каже: *そりゃそうだけど...* /соря соудакедо/ *Так, але...*, а далі мовчки йде за ним. Наказ та прохання вона також висловлює у більш м'якій формі, через *て* /те/-форму дієслова, яка здебільшого вживається жінками, особливо коли вимовляється з високою висхідною інтонацією. [22] Наприклад, у сцені, коли її чоловік занадто швидко їде, вона каже:

やめてよ、そうやっていつも迷っちゃうんだから。 /ямете-йо, сооятте іцумо майоччяундакара/ *Припини, через тебе ми увесь час не туди потрапляємо.*

あなた！いいかげんにして！ /аната! Іі каген-ні шіте!/ *Любий, досить!*

Так, мова мами Чіхіро відповідає традиційним уявленням про жіночність у японському суспільстві, а саме – уникання різких виразів, прямих наказів та висловлювань невдоволення.

2.5 Стилістична диференціація мовлення головної героїні Чіхіро

Далі, розглянемо мову головної героїні фільму – Чіхіро. На початку фільму, вона зображується як боязка та дещо розбещена дівчина, яка не дуже впевнена у собі й своїх силах, що яскраво відображається у її мові, яка сповнена нерішучості та позбавлена твердості. Загалом, її мову можна охарактеризувати як більш нейтральну. Вона, на відміну від своєї мами, майже не використовує часток, які вважаються виключно жіночими – частку *わ*/ва/, наприклад, вона вживає лише пару раз у присутності батьків. Наприклад:

1本ね。1本じゃ花束って言えないわ。/Іппон-не. Іппон дзя ханатаба іенай-ва / Троянда. Одна троянда ще не букет.

Тим не менш, Чіхіро все одно інколи використовує ввічливі вирази та робить свою мову м'якше за допомогою кінцевих часток речення, що є характерним для традиційного жіночого мовлення. Частіше всього, в її мові можна помітити частку *の*/но/. Вона використовує її й наприкінці питального речення, що в такому випадку робить її більш нейтральною, так й наприкінці розповідного речення, що є характерним для мовлення жінок. Наприклад:

どうして私の名を知ってるの? /доушіте ваташі-но намае-о шіттеру-но/ А звідки та знаєш моє ім'я?

Частіше в її мові можна помітити цю частку після дієслова для наголосу або пояснення:

足がフラフラするの…。/аші-га фура-фурасуру-но/ Ноги не слухаються.

あの、ここにトゲみたいのが刺さってるの！/ано, коко-ні тоге мітай-но-га сасаттеру-но / Слухай, тут якийсь шип стирчить!

Також, Чіхіро вживає частку на «но» після іменника, або *な* /на/-прикметника, що, на думку Окамото, є характерним суто для жінок. [19] Наприклад:

変なの...。 /хенна-но/ *Дивно*.

あなた病気なの? /аната бьо:кіна-но/ *Ти що, хворий?*

おじさん、これ、湯バーバのお姉さんのハンコなの。 /оджі-сан, коре, юба:ба-
но онее-сан-но ханкона-но/ *Дідусю, Хаку взяв цю печатку у сестри Юбаби.*

Окрім цього, вона також вживає допоміжне дієслово でしょう /дешьо:/, яке вважається відносно жіночим, для отримання згоди чи підтвердження.

ハクね? ハクでしょう? /Хаку? Хаку дешьо:/ *Хаку? Ти ж Хаку?*

お家はどこなの? お父さんやお母さんいるんでしょう? /О-іе-ва доко-нано?
Отоо-сан я окаа-сан ірун дешьо:/ *Де твій дім? В тебе є мама і тато?*

Загалом у мові Чіхіро зустрічаються або нейтральні частки, або відносно жіночі. Не дивлячись на це, були випадки, коли вона вживала кінцеві частки, які традиційно притаманні чоловічому мовленню – 男性語 /дансейго/. [19] Вона вперше використовує частку だよ /да-йо/, коли бачить у хліві своїх батьків, які перетворилися на свиней:

お父さん、お母さん！ きっと助けてあげるから！ あんまり太っちゃだめだ
よ！ 食べられちゃうからね！ /Отоо-сан, окаа-сан! Кітто тасукете агерукара!
Анмарі футоччя даме-да-йо! Табераречяукара-не!/
Мамо, тато! Я вас обов'язково врятую! Тільки не гладшайте, бо вас з'їдять!

Частка だよ /да-йо/ складається з допоміжного дієслова だ /да/ *бути* та частки よ /йо/, яка додає емоційності і підкреслює впевненість людини у своїх словах. У чоловічому мовленні «да-йо» часто використовується для того, щоб додати прямоти та виразності, а також щоб підкреслити, що висловлювання є істинним або важливим. У сцені Чіхіро обіцяє обов'язково спасти своїх батьків, і щоб зробити свої слова більш переконливими та надати своїй мові впевненості, вона використовує цю частку, що ілюструє її рішучість – риса, яка була відсутня в ній на початку історії.

Наступного разу, вона також вживає частку «да-йо» коли звертається до своїх батьків. Їй сниться сон, де вона просить своїх батьків з'їсти отриманий від Господаря Річок пиріг, який, як вона вважає, допоможе їм знову стати людьми:

お父さん、お母さん。河の神様からもらったおダンゴだよ。/Отоо-сан, оокаа-сан。/Кава-но камісама кара моратта оданго-да-йо/ *Мамо, тату. Цей пиріг дав мені Господар Річок.*

これを食べれば、人間に戻れるよ、きっと。/коре-о табереба, нинген-ні модореру-йо./ *З'їжте і ви знову станете людьми.*

Як можна побачити, вона також використовує частку よ /йо/, яка вживається коли співрозмовник намагається донести інформацію, якою адресат не володіє – тобто частку «йо» використовують щоб привернути увагу до нової інформації. Цю частку можуть вживати як жінки, так і чоловіки, але с дещо різними будовами речень. Речення у стилі *ですます調* /дес-мас/ та *だ・である* /да, де-ару/ плюс частка よ /йо/ – можуть використовувати обидві статі. Жінки частіше використовують частку «йо» у таких конструкціях – іменник плюс よ /йо/, の плюс よ /но-йо/, て /те/- форма дієслова плюс よ /йо/ та わ плюс よ /ва-йо/. Для чоловіків характерно вживати частку «йо» коли вони звертаються з проханням, окрім конструкції *て /те/*, коли вони хочуть привернути увагу та надати нову інформацію. [12]

Чіхіро також вживає «дансейго» коли розмовляє зі своїм другом, Хаку. У сцені коли Хаку, будучи у формі дракона, влітає у вікно, Чіхіро рятує його від дивних білих паперових створінь. Вона бачить, що він слабкий і вкритий ранами, тому вона запевняє його, що все буде добре:

ケガしてるの？あの紙のトリは行ってしまったよ。もう大丈夫だよ。/Кега шітеру-но? Ано камі-но торі-ва ітгешіматта-йо. Мо: дайджьо:бу-да-йо./ *Тебе поранено? Ці паперові птахи полетіли. Не бійся.*

Цікаво, що коли Чіхіро цікавиться про рани Хаку, вона використовує відносно жіночу частку *の*/но/ – таким чином питання звучить більш м'яко і показує, що вона про нього турбується. Коли ж Чіхіро каже, що тепер все гаразд, знову вживає частку *だよ* /да-йо/, щоб її слова звучали більш переконливо.

Таку ж частку вона використовує, коли просить Хаку з'їсти пиріг, який може його вилікувати. Вона відкушує шматочок пирога, тим самим показуючи що це безпечно:

ほら、平気だよ。/Хора, хейкі-да-йо/ *Бачиш? Подивись, нічого страшного.*

І у сцені, коли вона збирається у дорогу, щоб врятувати його:

ハク、きっと戻って来るから、死んじゃダメだよ。/Хаку, кітто модотте куру кара, шінджя даме-да-йо/ *Хаку, я обов'язково повернуся, не смій помирати.*

Використовуючи ці частки, Чіхіро робить свою мову більш рішучою, чого б не вдалося, скажи вона фразу за правилами жіночого мовлення. Таким чином, вона переходить на більш чоловічий стиль мовлення в ситуаціях, коли потрібно, щоб її слова мали вагомість і силу.

Цікавим також є те, як Чіхіро використовує більш жіночу мову, коли говорить про щось з її минулого життя, за межами купальні. Коли вона бачить листівку, яку їй подарували на прощання, то каже:

ちひろって...私の名だわ! /Чіхіро-тте... Ваташі-но на-да-ва/ *Чіхіро... Це ж моє ім'я.*

Вона використовує частку *だわ* /дава/, яка є виключно жіночою, під час емоційних моментів, коли згадує своє справжнє ім'я, таким чином ніби повертаючись то своєї минулої, нерішучої, більш боязкої особистості, коли вона ще не потрапила до світу духів. Використання жіночого мовлення в даній сцені підкреслює її початкову вразливість та відсутність впевненості у собі, що дуже яскраво демонструє її розвиток як персонажа і те, як вона і її мова змінилися в результаті численних випробувань.

2.6 Використання Рін та Юбабою соціального діалекту

Фільм «Віднесені привидами» є цікавим прикладом використання жінками чоловічого мовлення – 男性後 /дансейго/, адже більша частина подій відбувається в купальнях, робочому середовищі, яке у японському суспільстві все ще є орієнтованим на чоловіків. Таким чином, у мові Рін та Юбаби прослідковується певна диференціація, зумовлена, наприклад статусом співрозмовника, як у випадку Юбаби, або іншими соціальними чи біологічними чинниками, такими як вік, стать, або ж, у випадку Рін, темперамент. Ця диференціація може бути розглянута як прояв соціолекту – мовних варіантів, які притаманні окремій соціальній групі. [5].

Отже, Рін – молода жінка, яка працює в купальні Юбаби у світі духів. У фільмі її роль полягає у тому, щоб доглядати Чіхіро, яка призначається її асистентом. Її можна охарактеризувати як сильну духом, вперту і владну, але вона також має добре серце і часто піклується і допомагає Чіхіро під час її роботи в купальні.

Загалом, Рін дуже часто використовує чоловіче мовлення – коли дає розпорядження молодшим працівникам, так і поза роботою. Перш за все, вона використовує по відношенню до себе займенник першої особи 俺 /оре/ я. Це неформальний займенник, який вважається виключно чоловічим. «Оре» серед інших чоловічих займенників сприймається як більш агресивний, він також вважається зневажливим та може використовуватися з ціллю принизити, або продемонструвати владу. [25] В робочому середовищі цей займенник використовують чоловіки, коли спілкуються з людьми нижчої посади, що й робить Рін:

油断するなよ。分からないことはオレに聞け。なっ？ /Юдансуруна-йо. Варанай кото-ва оре-ні кіке. На?! Тільки не розслабляйся. Коли щось не зрозуміло, запитуй мене.

Таким чином, звертаючись до себе «оре», Рін демонструє силу та авторитет, що також показує її прагнення досягти поваги в середовищі, де вона працює. Однак, цей займенник може також використовуватися у неформальному середовищі між людьми, які мають близькі, або дружні стосунки, тому Рін використовує «оре» не лише на роботі, але й під час особистих розмов з Чіхіро:

オレ、いつかあの町に行くんだ。こんなとこ絶対にやめてやる。/Оре, іцука ано мачі-ні ікун-да. Конна кото зеттайні ямете яру./ *Я колись туди поїду. Кину роботу і поїду.*

Окрім цього, вона використовує займенник お前 /омае/ *ти* по відношенню до інших людей. Це займенник другої особи, який також вважається здебільшого чоловічим та грубим, але також може використовуватися близькими друзями у неформальній обстановці. Рін частіше всього звертається на «омае» до Чіхіро саме у дружній манері, а не з метою принизити, адже ставиться до неї як до молодшої сестри. Наприклад:

お前、うまくやったなあ！お前トロいからさ、心配してたんだ。/Омае, умаку яттенаа. Омае тороі кара-са, шімпайшітен-да./ *Ти молодець! Я хвилювалася, ти ж така нерішуча.*

セーン！お前のことドンくさいって言ったけど、取り消すぞー！/Сен! Омае-но кото донкусайтте ітта кедо, торікесу-зо!/ *Сен! Я назвала тебе дурненькою, беру свої слова назад!*

В мові Рін присутній й інші ознаки чоловічого мовлення. Вона часто використовує у мові кінцеву частку だよ /да-йо/, яка, як вже зазначалося додає висловлюванню емоційності та виразності. [12] Використання цієї частки допомагає Рін звучати впевнено та рішуче, що є важливим для підтримання авторитету та контролю на як роботі, так і у спілкуванні з іншими персонажами. Наприклад, коли дає інструкції або щось пояснює Чіхіро, яка молодша за неї:

腹かけ。自分で洗うんだよ。/Харакаке. Джібун-де араун-да-йо/ *Ось тобі фартушок. Пратимеш сама.*

この風呂はさ、汚れたお客専門なんだよ。/Коно фуру-ва-са, йогорета окякусенмон-нан-да-йо/ *Ця ванна призначена для особливо брудних клієнтів.*

Або, наприклад, спілкуючись з іншими працівниками купальні, від керівництвом яких вона не знаходиться:

やなこった。おねえ様方に頼まれてんだよ。/Янакотта. Онее-сама ката-ні таномаретен-да-йо/ *Ще чого. Я сама випросила.*

Окрім цього, вона доволі часто додає кінцеву частку *ぞ* /зо/, яка притаманна суто чоловічому мовленню. Ця часто використовується при погрозах чи залякуванні, але у неформальних розмовах може слугувати своєрідним маркером солідарності, залежно від того, як її вимовляють. [22] Наприклад, у сцені, коли Чіхіро та Рін було наказано вимити велику та дуже брудну ванну, вона використовує у мові цю частку, що підкреслює, що вони перебувають в однакових умовах та мають спільну мету:

ひでえ…。ずーっと洗ってないぞ、これ。/Хідее...Зутто араттенай-зо, коре/ *Нічого собі. Ви її зовсім не мили.*

Ця частка також може виконувати функцію застереження:

今カマジイのとこ行かないほうがいいぞ！たたき起こされてものすごく不機嫌だから！/Іма Камаджі-но кото іканай хо:га іі-зо! Татакі окосарете моно сугоку фукіген-дакара/ *Краще до нього зараз не йти! Він не любить коли його будять!*

Ще однією особливістю мови Рін є вживання наказових форм дієслова, які зазвичай не вживають жінки, наприклад *書く* /каку/ *писати* → *書け* /каке/ *пиши*, або *起きる* /окіру/ *прокидатися* → *起きろ* /окіро/ *прокидайся*. Таку граматичну конструкцію зазвичай використовують люди, які мають владу над своїми підлеглими. Здебільшого її можна почути на заняттях з фізичного виховання чи

військової підготовки, де зміст наказу має бути переданий якомога ефективніше. [22] В повсякденних розмовах ця конструкція майже не використовується, адже вважається занадто грубою.

За правилами жіночого мовлення, якщо жінка хоче висловити наказ, вона повинна це зробити за допомогою додавання до дієслова なさい /насай/ або через て/те/-форму дієслова. Не дивлячись на це, Рін вживає саме більш грубий варіант наказової форми, але вона пом'якшує наказ за допомогою додавання кінцевої частки よ/йо/, щоб звучало не так агресивно. Наприклад:

早くしろよ。 /хаяку шіро-йо/ *Ворушися!*

おい、どうしたんだよ? しっかりしろよ。 /Ой, доушітан-да-йо? Шіккарі шіро-йо/ *Що з тобою? Тримайся.*

Окрім цього, Рін вона використовує частку の/но/, хоча й дуже рідко. Її можна помітити тільки в питальних реченнях, що характерно і для чоловіків, і для жінок, а отже уживання цієї частки не вважається прикладом традиційного жіночого мовлення. Наприклад:

あんた、カマジイにお礼言ったの? 世話になったんだろ? /Анта, Камаджі-ні о-рей ітта-но? Сева-ні наттан-даро:/ *А дідусеві Камаджі подякувала? Він, між іншим, тобі допоміг.*

千! もっと力入んないの? /Сен! Мотто чікара хаиннай-но?/ *Сен, ти сильніше не можеш?*

Отже, стиль мови Рін – нейтрально-чоловічий, вона, на відміну від Чіхіро та її мами взагалі не використовує кінцеві частки характерні для жіночого мовлення. Її мовлення часто включає кінцеві частки та займенники, які зазвичай використовуються чоловіками, що підкреслює її сильний та рішучий характер. Чоловічий стиль мовлення допомагає Рін підтримувати авторитет, особливо в робочих умовах, де вона часто контактує з працівниками молодше за неї.

Далі, розглянемо мову Юбаби – 60-річна відьми, власниці купальні у світі духів, яка є головним антагоністом фільму. Вона відома своїм надзвичайно владним і залякуючим характером. Юбаба досить егоїстична та жадібна людина, для якої пріоритетом є власна користь.

Юбаба є роботодавцем для майже сотень працівників купальні, включаючи Чіхіро та Рін. Маючи високий статус та стільки підлеглих вона очікувано дуже часто використовує «дансейго», адже її положення вимагає від неї строгості та рішучості. Як і Рін, Юбаба використовує чоловічий займенник другої особи お前 /омае/ *ти*. [25] Як вже згадувалося, цей займенник може також вживатися між людьми у дружніх відносинах, але Юбаба, на відміну від Рін, вживає його лише з метою принизити та показати своє зверхнє відношення:

何で私がお前を雇わなきゃならないんだい?! /Нанде ваташі-га омае-о ятованака я наранайн-дай? /Чому я повинна давати тобі роботу?!

いいかい? お前の初仕事だ。 /Іі-кай? Омае-но хашшігото-да./ *Слухай уважно, це твоя перша робота.*

何だい? お前。生きてたのかい。 /Нан-дай? Омае. Ікітета-но-кай./ *Ти дивися, живий.*

Також, як можна помітити, в кінці питального речення вона використовує питальні часточки かい /кай/ та だい /дай/, які вважаються дуже неформальними і зазвичай використовуються старшими чоловіками по відношенню до людей молодшого віку. Зазвичай ці частки сприймаються як одне ціле, хоча насправді це поєднання питальної частки か/ка/ або допоміжного дієслова だ / з кінцевою часткою い /і/, яка використовується переважно чоловіками і схожа на частки ね /не/ або よ /йо/. Частка «і» вважається досить грубою, тому її не використовують з малознайомими людьми, або людьми, які старше за співрозмовника. Частка かい /кай/ використовується для запитань з відповіддю так/ні, а だい /дай/ для відкритих запитань. [25] Ці частки дуже розмовні, неформальні, та іноді

вважаються вульгарними, вони часто можуть використовуватися як звинувачення. [1].

Наприклад, Юбаба каже:

ノックもしないのかい? ! /нокку мо шінай-но-кай?/ *А постукати?*

まだいたのかい? ! さっさと出て行きな ! /Мада іта-но-кай? Сассато дете ікіна! /*Ти все ще тут? Геть звідси!*

それなのに、お前の親は何だい? お客様の食べ物を豚のように食いちらして ! /Соренаноні, омае-но оя-ва нан-дай? Оякю-сама-но табемоно-о бута-но йо:ні куічірашіте! /*А твої батьки, це ж треба? Як свині з'їли їжу приготовану для наших гостей!*

何をグズグズしてたんだい? ! このままじゃ大損だ ! /Нані-о гузугузу шітетан-дай?/ *Де ти вешталася?! Він тут все розтрощив!*

Окрім цього Юбаба, як і Рін, постійно використовує кінцеві частки характерні для чоловічого мовлення, такі як だよ /да-йо/ та ぞ /зо/, що підкреслює її владний характер і демонструє силу, яку вона має над працівниками купальні. Вона використовує чоловіче мовлення щоб ефективніше керувати своїми підлеглими та підтримувати порядок та дисципліну на робочому місці. Наприклад, у сцені, коли до купальні прокрався дух і працівники готуються його прийняти, Юбаба віддає накази:

おやめ ! お客さんに失礼だよ ! /Ояме! Оякю-сан-ні шіцурей-да-йо!/ *Припини, це не ввічливо!*

静かにおし ! お客様がまだおいでなんだよ ! /Шізукані! Оякю-сама га мада оіде нан-да-йо! / *Тихо! Наш гість іще тут!*

千とリン ! そのお方はオクサレ神ではないぞ ! /Сен то Рін! Соно оката-ва окусаре камі деванай-зо/ *Рін, Сен! Наш дух зовсім не Дух Смердючка.*

Також, щоб віддати наказ чітко та зрозуміло у ситуації, коли треба швидко і без заперечень виконати певні дії, Юбаба використовує більш грубу наказову форму дієслова, таку ж Рін використовувала по відношенню до Чіхіро. Наприклад:

窓をお開け！全部だよ！/Мадо-о оаке! Зенбу-да-йо!/ *Відкрийте всі вікна!*

だーまーれー！！/Дамаре!/ *Мовчати!*

大戸を開けな！お帰りだ！/Оодо-о аке-на! Окаері-да/ *Відчиніть головні ворота! Наш гість іде додому!*

お前達、ハクを片付けな。/Омаєтачі, Хаку-о катадзуке-на/ *Позбудься Хаку, він мені більше не знадобиться.*

Єдине що відрізняє накази Рін від наказів Юбаби, це те, що Юбаба додає кінцеву частку な /на/, яка може вживатися і жінками, і чоловіками для вираження радості, суму, або щоб висловити сильне бажання або прагнення до чогось. Проте чоловіки вживають цю частку частіше за жінок у випадках, коли намагаються переконати когось, або звертаються за підтвердженням якоїсь інформації – тоді таке вживання вважається чоловічим. [12]

Ще одна граматична конструкція, яку використовує Юбаба коли віддає накази – дієслово у て/те/-формі плюс おくれ /окуре/, де くれ /куре/ є наказовою формою дієслова くれる/куреру/ *давати*, а お /о/ – ввічливим префіксом. Ця граматична конструкція також переважно використовується чоловіками, але вона є застарілою і вживається літніми людьми по відношенню до людей молодшого віку у неформальній обстановці. [25] Наприклад, Юбаба часто просить Чіхіро щось зробити саме у такій формі:

うるさいねえ。静かにしておくれ。/Урусай-нее. Шізукані шітеокуре./ *Тихо. Мовчати усім.*

バカなおしゃべりはやめとくれ。/Бакана ошябері-ва яметокуре/ *Навіщо верзеш дурниці?*

誰だい？それは、教えておくれな。/Даре-дай? Соре-ва, ошіетеокура/ *А ну, розкажи мені хто це був. Кажу.*

Окрім цього, характерною особливістю мови Юбаби є часте вживання частки さ/са/, яка також притаманна більше чоловічому мовленню, ніж жіночому. Вона також використовується в неформальному середовищі для створення різних стверджень, від легкого зауваження до заперечення або наказу. Ця частка вважається занадто відвертою, а часте використання її у мові – вульгарним. Вона чимось схожа на часту ね/не/, але є більш неформальною, і використовується не для отримання підтвердження, а для того, щоб зробити твердження більш твердим та переконливим. [15] Наприклад:

あいつをおだててしぼれるだけ金をしぼり出さ…。/Аіцу-о одатете шібореру даке кін-о шіборі де-са/ *Ти повинна улестити його і витягти якомога більше золота.*

これっばかりの金でどう埋めあわせするのさ。/Кореппакаші-но кін-де до: умеавасеру-но-са/ *Цієї жальогідної купки навіть не вистачить щоб відшкодувати збиток.*

Через своє становище Юбаба здебільшого говорить грубо, різко і поводить зверхньо по відношенню до інших. Натомість її мова змінюється, коли вона розмовляє зі своєю дитиною – вона стає м'якшою. Єдиний раз, коли Юбаба використовує жіноче мовлення, це саме в присутності її сина, що створює яскравий контраст з її звичайною манерою спілкування. Наприклад, вона використовує частку の /но/ в кінці розповідного речення, що в такому випадку не є характерним для чоловіків:

バーバはまだお仕事があるの。いい子でおネンネしててね。/Ба:ба-ва мада ошігото-га ару-но. Іі ко-де оненне шітете-не/ *У мамуні ще справи. Спи, спи.*

Окрім цього, в її мові помітно частіше стала з'являтися частка ね /не/, яка вживається для застереження або наполягання, делікатного запитання та згоди. Загалом, ця частка пом'якшує висловлювання і спонукає співрозмовника погодитись або підтвердити інформацію. Вона може вживатися обома статтями, але в жіночому мовленні ця частка зустрічається частіше. Наприклад:

ああ、ごめんごめん。いい子でおネンネしてたのにね。 /Аа, гомен гомен. Іі ко-де оненне шітета-ноні-не/ *Вибач, вибач, маленький. Ти так солодко спав.*

ああ、やめなさい！どうしたの？ /Аа, яменасай! До:шіта-но/ *Припини! Що сталося?*

今すぐ行くから、いい子でいなさいね。 /Іма сугу іку кара, іі ко-де інасай-не/ *Іду, іду. Будь хорошим хлопчиком.*

Також, як можна помітити, Юбаба, на відміну від Чіхіро та інших працівників купальні, не використовує грубі наказові форми дієслова коли просить про щось свою дитину. Навпаки, вона використовує форму дієслово плюс なさい /насай/ , яке утворене від ввічливого дієслова なさる /насару/ *робити*. Ця наказова форма частіше вживається батьками, а саме матерями, коли вони спілкуються з дітьми – як і робить Юбаба. [25]

Висновки до другого розділу

У другому розділі були розглянуті основні лінгвістичні особливості японського жіночого мовлення, до яких відносяться використання певних специфічних кінцевих часток речення, різниця у вживання займенників першої та другої особи, високий рівень ввічливості мови та використання шанобливих виразів, а також уникання спонукальних та наказових форм дієслова. Усі ці особливості сприяють створенню більш м'якого стилю мовлення, який відповідає соціальним очікуванням від жінок бути лагідними, стриманими, ввічливими та не демонструвати надмірну наполегливість. Також було розглянуто поняття рольової мови та як вона використовується у медіа для створення образів жіночих персонажів, часто посилюючи стереотипи та створюючи хибне враження про мову та поведінку жінок.

Окрім цього, було детально проаналізовано особливості жіночого мовлення в анімаційному фільмі «Віднесені привидами». Основну увагу було приділено дослідженню мовлення чотирьох головних жіночих персонажів, а саме – Юко, Чіхіро, Рін та Юбаби. В результаті аналізу реплік персонажів було виявлено, що їх мова значною мірою відображає їх соціальне становище, вік, характер, а також підкреслює індивідуальні характеристики кожної героїні. Їх мова грає значну роль у створенні більш глибоких та багатогранних образів, допомагаючи передати психологічні та емоційні аспекти їх особистостей.

Кожна з жінок у фільмі має свою індивідуальну манеру спілкування. Юко, мама Чіхіро, використовує традиційні засоби жіночого мовлення. Її мова вирізняється м'якістю, ніжністю та поступливістю. Вона часто використовує виключно жіночі кінцеві частки та уникає відверто відмовлятися або показувати невдоволення. Окрім цього, вона використовує більш ввічливі граматичні конструкції для формування наказу або прохання.

Мова Чіхіро демонструє її розвиток та еволюцію як персонажа протягом фільму. На початку історії її мова дещо схожа на мову її мами – м'яка, з частим використанням жіночих кінцевих часток. Однак, у міру того як вона набирається

досвіду і стає більш впевненою в собі, її мова змінюється, стає більш рішучою і менш традиційно жіночною, що відображається у використанні кінцевих часток притаманних чоловічому мовленню.

Мова й характер Рін характеризуються рішучістю, енергійністю й грубістю, що підкреслює її сильний характер та позицію захисника Чіхіро. Вона постійно використовує засоби чоловічого мовлення, такі як займенники, кінцеві частки та наказові форми дієслова, що демонструє її авторитет на роботі серед молодших працівників.

Юбаба використовує грубу, іноді зневажливу мову, яка допомагає створити образ владної та маніпулятивної особистості. Вона постійно використовує чоловічі кінцеві частки, особові займенники та наказові форми дієслова, які вважаються грубими. Проте, вона використовує жіноче мовлення коли спілкується зі своєю дитиною, що робить її персонажа більш комплексним – вона не тільки власниця купальні, але й мати.

Таким чином, мовлення жіночих персонажів у фільмі не лише підкреслює їх індивідуальні риси характеру, але й відображає соціокультурні стереотипи та очікування щодо жіночої ролі в японському суспільстві, або навпаки, те, як ці стереотипи можуть бути порушені.

ВИСНОВКИ

У сучасному світі, де гендерні питання набувають все більшого значення, дослідження жіночого мовлення в Японії стає надзвичайно актуальним. Японська мова сама по собі є надзвичайно цінним джерелом для вивчення гендерних відмінностей у мові – стиль мовця відіграє важливу роль у виборі слів, фраз, структури речень, тональності голосу та загалом у способах, за допомогою яких люди може самовиражатися за допомогою мови. Саме тому, через аналіз історії та використання жіночого мовлення можна краще зрозуміти культурні та соціальні аспекти японського суспільства.

Данна дипломна робота була присвячена детальному аналізу мовних особливостей жіночих персонажів в контексті анімаційного фільму Хаяо Міядзакі «Віднесені привидами». У першій частині було розглянуто історичний розвиток жіночого мовлення в Японії від стародавніх часів до сьогодення, виділено основні етапи та характерні риси змін у мові жінок у різні історичні періоди.

У другій частині було досліджено основні лінгвістичні особливості японського жіночого мовлення, зокрема використання специфічних кінцевих часток речення, займенників, високий рівень ввічливості та уникання спонукальних та наказових форм. Крім того, проаналізовано рольову мову, яка використовується у медіа для створення образів жіночих персонажів, часто посилюючи стереотипи щодо мови або поведінки жінок у суспільстві.

Третя частина дипломної роботи була присвячена детальному аналізу мовлення чотирьох головних жіночих персонажів у фільмі «Віднесені привидами»: Юко, Чіхіро, Рін та Юбаби. В результаті аналізу, було виявлено, що їх мова значною мірою відображає їх соціальне становище, вік та індивідуальні особливості характеру кожної героїні. Майстерне використання жіночого мовлення в анімаційному фільмі допомагає створити глибокі та багатогранні образи, розкрити характери та ролі персонажів, передати їх емоційний стан та відносини з іншими героями. Їх мова не лише підкреслює індивідуальність

кожного з персонажів, але й виконує важливу роль у передачі соціальних та культурних контекстів, а також сприяє глибшому розумінню японської культури та ролі жінок у суспільстві.

Загалом, результати цього дослідження можуть бути корисними для подальших лінгвістичних та культурологічних досліджень, а також для практичного використання у викладанні японської мови та перекладу. Результати аналізу жіночого мовлення в даному фільмі можуть посприяти глибшому розумінню ролі мови у формуванні образів персонажів та передачі культурних контекстів у кіномистецтві.

Список використаних джерел:

1. А. Богданова. Лінгвістичні особливості вираження комічного в японських гумористичних оповідях ракуго. / Мовні і концептуальні картини Світу». – – Вип.35. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – С. 8 – 13.
2. Егава Х. Стереотипні уявлення про японську жінку (лінгвокраїнознавчий аспект). / Егава Хіроюкі // Мовні і концептуальні картини Світу». — Вип.60. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. – С. 24 – 31.
3. Егава Х. Японська мова: гендерний аспект / Навчальний посібник для читання / Хіроюкі Егава. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. – 140 с.
4. Козачишина О. Л. Лінгвістичні прояви гендерних характеристик англomовних художніх текстів (на матер. американської прози ХХ ст.) : дис. канд. філ. наук / Козачишина О. Л. – КНЛУ, 2003. – 20 с.
5. С.П. Гірняк. Особливості соціолекту як системно-структурного явища – Вісник Донецького національного університету, сер. Б: Гуманітарні науки, випуск 1-2, 2012
6. Collette Campbell. Hayao Miyazaki is a Pioneer of Female Representation in Film, Digital Editor, October 6, 2021. [електронний ресурс] – режим доступу до джерела: <https://thefordhamram.com/82259/culture/hayao-miyazaki-is-the-pioneer-of-women-in-film/> (дата звернення: 10.05.2024)
7. Endo, Ori. 女の言葉の文化史 [A cultural history of Japanese women's language]. Ann Arbor: University of Michigan, Center for Japanese Studies, 2006. [електронний ресурс] – режим доступу до джерела: <https://dokumen.pub/a-cultural-history-of-japanese-womens-language-1929280394-2006049251.html> (дата звернення: 05.03.2024)
8. Ide, Sachiko. Exploring women's language in Japanese, 2006. – P. 179- 186. [електронний ресурс] – режим доступу до джерела: http://www.sachikoide.com/2004b_Exploring_Womens_Language.pdf (дата звернення: 15.04.2024)

9. Ide, Sachiko. How and why do women speak more politely in Japanese? In *Aspects of Japanese women's language*, 1990. – P.63-80. [электронный ресурс] – режим доступа до джерела: http://www.sachikoide.com/1991b_How_and_Why_Do_Women_Speak.pdf (дата звернення: 17.04.2024)
10. Inoue, Miyako. *Gender, Language, and Modernity: Toward an Effective History of Japanese Women's Language*. Stanford University, 2002. [электронный ресурс] – режим доступа до джерела: <https://web.stanford.edu/~eckert/Courses/11562018/Readings/inoue2002.pdf> (дата звернення: 03.04.2024)
11. Inoue, Miyako. What Does Language Remember?: Indexical Inversion and the Naturalized History of Japanese Women – *Journal of Linguistic Anthropology*, 2004. – P. 39-56.
12. Katsuki-Pestemer, Noriko. *Japanese postpositions: Theory and practice*. LINCOM Studies in Asian Linguistics, 2003.
13. Kinsui, Satoshi. *Virtual Japanese: Enigmas of role language*. Osaka University Press, 2017
14. Kroskrity, Paul V. *Regimes of Language: Ideologies, Politics, and Identities*. School of American Research Press; J. Currey, 2000. – P. 1-34
15. Makino, Seiichi and Michio Tsutsui. *A Dictionary of Intermediate Japanese Grammar*. Tokyo: The Japan Times, 1995. [электронный ресурс] – режим доступа до джерела: <https://archive.org/details/dictionaryofinte0000maki> (дата звернення: 01.05.2024)
16. Mizumoto, Mitsumi. TV dramas: Women's language as “drama language”). In *Jendaa de manabu gengogaku, Learning linguistics through gender*, Kyoto: Sekaishissha, 2010. – P. 89-106.
17. Nakamura, Momoko. Discursive Construction of the Ideology of Women's Language: The Heian Period (794 -1192). *Nature-People-Society*. Volume 33, 2002. – P. 13-24.

18. Nakamura, Momoko. Gender, Language and Ideology: A genealogy of Japanese women's language. Kanto Gakuin University, 2014. [электронный ресурс] – режим доступа до джерела: https://www.academia.edu/30987135/_Momoko_Nakamura_Gender_Language_and_Ideology_A_BookZZ_org (дата звернення: 06.03.2024)
19. Okamoto, Shigeiko and Sato, Shie. Less feminine speech among young Japanese females. In Locating power: Proceedings of the Second Berkeley Women and Language Conference, 1992. [электронный ресурс] – режим доступа до джерела: <https://web.stanford.edu/~eckert/Courses/11562018/Readings/Okamoto1995> (дата звернення: 02.05.2024)
20. Okamoto, Shigeiko and Smith, Janet S. Shibamoto. Constructing linguistic femininity in contemporary Japan: scholarly and popular representations, Gender and Language, Volume 2, Issue 1, 2008. – P. 87-112. [электронный ресурс] – режим доступа до джерела: https://www.researchgate.net/publication/250014108_Constructing_Linguistic_Femininity_in_Contemporary_Japan_Scholarly_and_Popular_Representations (дата звернення: 02.05.2024)
21. Patessio, Mara. Women and Public Life in Early Meiji Japan: The Development of the Feminist Movement. Ann Arbor, 2020. [электронный ресурс] – режим доступа до джерела: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/41813> (дата звернення: 10.04.2024)
22. Reynolds, Katsue Akiba. 8 Genderization in Japanese: A typological view. Handbook of Japanese Sociolinguistics, edited by Yoshiyuki Asahi, Mayumi Usami and Fumio Inoue, Berlin, Boston: De Gruyter Mouton, 2022. – P. 239-270. [электронный ресурс] – режим доступа до джерела: <https://doi.org/10.1515/9781501501470-009> (дата звернення: 13.05.2024)
23. Takemaru, Naoko. Women in the language and society of Japan: the linguistic roots of bias, 1964. [электронный ресурс] – режим доступа до джерела:

<http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/57089/1/157pdf.pdf> (дата
звернення: 21.04.2024)

24. Why Can't The Girls in Disney Cartoons Be More Serious, Like The Heroines of Japanese Anime? [електронний ресурс] – режим доступу до джерела:
<https://medium.com/@courtneypayne1010/why-cant-the-girls-in-disney-cartoons-be-more-serious-like-the-heroines-of-japanese-anime-7c296fc30f0>
(дата звернення: 15.05.2024)

25. Yamaguchi, Toshiko. Japanese Language in Use: An Introduction. London, New York: Continuum, 2007. [електронний ресурс] – режим доступу до джерела:
file:///D:/Downloads/japanese-language-in-use-an-introduction-9781474212243-9780826493521_compress.pdf (дата звернення: 17.05.2024)